

CIVITTA

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuring

I osa Raport

Teostaja:

Civitta Eesti AS (reg nr 11092241)
Lõõtsa 8, 11415 Tallinn
Riia 24a, 51010 Tartu

Tellijä:

Valga Linnavalitsus (reg nr 75004748)
Puiestee 8, Valga, 68203

SISUKORD

KOKKUVÕTE	4
EXECUTIVE SUMMARY	7
I OSA. UURINGU TAUST JA METOODIKA.....	11
1. SISSEJUHATUS.....	11
2. PEAMISED UURIMISKÜSIMUSED JA UURINGU SIHTGRUPP	12
3. ÜLEVADE UURINGU METOODIKAST	13
4. UURINGU LÄBIVIIMISEL ESINENUD PIIRANGUD	14
II OSA. VALGA-VALKA ETTEVÕTLUSKESKKONNA JA TÖÖJÕUTURU ÜLEVADE	15
5. ETTEVÕTLUSKESKKONNA ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID	15
5.1. Valga-Valka ettevõtete profiil	15
5.2. Ettevõtlust mõjutavad piirkonna eripärad.....	19
5.3. Ülevaade Valga-Valka piirkonna toetustest ja võimalustest ühtse ettevõtluskeskkonna arendamisel 23	
5.4. Valga-Valka Mobility projekt.....	25
5.5. Eesti Töötukassa ja Läti Tööhõiveagentuur ettevõtlusalustamise toetus Valga-Valka piirkonnas....	26
5.6. Valka kohaliku omavalitsuse ettevõtlusalustamise toetus	28
5.7. Valgamaa Arenguagentuuri ja Läti Investeerimis- ja Arenguagentuuri tegevused ettevõtete toetamisel	28
5.8. Valgamaa Äriklubi kohtumised	31
5.9. Läti riiklik programm „Kasv ja tööhõive“	31
6. PIIRIÜLESE TÖÖJÕU LIIKUMISE ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID	33
6.1. Demograafiliste näitajate mõju tööturule	33
6.2. Keskmine palk ja sotsiaalsed hüved.....	35
6.3. Keelelised piirangud töökoha leidmisel, töötamisel ja teenuste kasutamisel.....	39
6.4. Keeleõppe võimalused	39
6.5. Valga-Valka Mobility programmi tegevused piiriülese tööjõuliikumise soodustamiseks	40
6.5.1 Töömessid	41
6.5.2 Ühine tööpakkumiste ajaleht	41
6.6. EURES töövahendusteenus Valgas ja Valkas	42
6.7. Tööjõu mittevastavus piirkonna tööandjate vajadustele	42
7. MUUD OLULISED PIIRKONNA ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID	44
7.1. Valga-Valka kaksiklinna arendamine	44
7.2. Informatsioonikanalid ja koostöö	44
7.3. Ääremaastumine ja maine	45

7.4. Kinnisvara ja eluruumidega seotud probleemid	45
7.5. Piirkonna võrdse arengu toetamine	46
III OSA. UURINGU TULEMUSED	47
8. VALGA-VALKA PIIRKONNA PEAMISED TUGEVUSED JA ARENGUVAJADUSED	47
9. UURINGU II OSA LÄBIVIIMINE	51
9.1. Muudatused metoodikas.....	51
9.2. Skoop ja eesmärgid	51
IV OSA. LISAD.....	52
10. LISA 1 – INTERVJUDES OSALEJATE NIMEKIRI	52
11. LISA 2 – VALGA JA VALKA LINNA ETTEVÕTETE ANDMED SEKTORITE LÕIKES PERIOODIL 2015-2017	53

KOKKUVÕTE

Valga-Valka piirkond asub Eesti ja Läti piiril ning on unikaalne oma kaksiklinna staatuse tõttu. Ühise arengu ja toetamise eesmärgil on linnad 90-ndate keskpaigas sõlminud omavahelise lepingu, et tagada piirkonna jätkusuutlikkus ning elanike heaolu, sealhulgas on oluline rõhk ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise arendamisel ning soodustamisel. Käesoleva uuringu raames analüüsitakse Valga-Valka piirkonna ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise arenguid soodustavaid ja takistavaid tegureid. Andmete kogumisel kasutati kvalitatiivseid meetodeid – dokumendianalüüs, poolstruktureeritud intervjuud, fookusgrupi arutelu ja valideerimisseminar. Uuring on planeeritud läbi viia kaheetapilisena, millest esimene osa kaardistab valdkonna hetkeolukorda ning teine osa hindab vahepeal toimunud muutusi ja toob välja lõplikud kitsaskohad.

Käesoleva uuringu I osa läbiviimise raames on selgunud mitmed Valga-Valka ettevõtluskeskkonnaga seotud positiivsed ja negatiivsed aspektid. Ettevõtluskeskkonna tugevused on seotud piirkonna eripäraga, mille tõttu on **võimalik korraldada kohalikku asjaajamist väga kiiresti**. Mõlema linna ettevõtjad ja tööandjad peavad asukohaga seotud omapäraks **võimalust osta toorainet teiselt poolt riigipiiri**, mis on odavam ning mida on **kiire piiriületuse** tõttu lihtne transportida. Samuti on võimalik ettevõtjatel saada **käibemaksusoodustust**, mille tõttu jääb ettevõtjatele ja tööandjatele rohkem ressursse, et panustada ettevõtte arengusse. Riigipiiri läheduse ja kiire ületuse tõttu on Eesti ettevõtted ja tööandjad näinud ühe võimalusena **koostöö edendamist Läti ettevõtetega**, et aidata kaasa ettevõtluskeskkonna arengule. Valga tööandjad on pidanud ettevõtte laiendamisel kokku puutuma Läti **туру kaitsmisega** ning muude **seadusandluse erinevustest tulenevate probleemidega**. Olenemata sellest, et **ettevõtte tegutsemise kulud on Lätis madalamad** ei soovi siiski paljud Eesti ettevõtjad oma ettevõtteid teistpool piiri laiendada. Seda võib tingida ka asjaolu, et Valka linna tööandjad registreerivad oma ettevõtted üha rohkem Eestisse või alustavad kogu ettevõtlusega seotud tegevust koheselt Eestis.

Nii Valga kui ka Valka **kohalikud omavalitsused teevad koostööd**, et leida uusi tööandjaid ja ettevõtjaid, kes sooviksid piirkonda laiendada ning seeläbi uusi töökohti luua. Selleks kogutakse teavet olemasolevate ruumide ja muude võimaluste kohta ning levitatakse infot erinevate kontaktide vahel. Üheks olulisemaks positiivseks teguriks võib pidada Interreg Eesti-Läti programmist rahastatavat projekti „**Piiriülese tööturu integratsiooni ja tööhõive edendamine**“, lühidalt „**Valga-Valka Mobility**“, mille kaudu on võimalik saada Valga-Valka piirkonnas erinevaid hüvitisi ning osa võtta mitmesugustest üritustest. Valgas on võimalik saada toetust piiriülese töötaja palkamisel, et tõsta inimese **kvalifikatsiooni ja keeleoskust**, samuti on võimalik taotleda **mentorlustasu töötaja väljaõpetamiseks**. Valka linnas on tänasel päeval võimalik kasutada vaid kvalifikatsiooni parandamise hüvitist, kuna teised teenused on alles väljatöötamise etapis. Paraku ei ole Valgas tänaseni kasutatud piirkonnas loodud võimalusi täies mahus, kuna taotlusi on esitatud vaid mentorlustasu hüvitamiseks summas 2915 eurot. Siinkohal võib põhjuseks olla tööandjate vähene teadlikkus või programmi lühike toimimise aeg, mistõttu ei ole teave kõigi tööandjateni jõudnud. Valga-Valka Mobility projektist on rahastatud ka mõlema omavalitsuste poolt korraldatavad **hommikusöögid ettevõtjatega**, mille käigus jagatakse ettevõtjatele teavet piirkonda puudutavate muutuste ning uuenduste kohta.

Valga ja Valka linnas toetavad alustavaid ettevõtjaid ka **Töötukassa ning Tööhõiveagentuur**, kelle kaudu on võimalik läbida ettevõtlusalased koolitused, koostada äriplaan ning positiivse otsuse korral saada ka ettevõtlusalustamise toetust. Enamasti on toetuse saamise tingimused sarnased, kui peamine erinevus tuleneb toetuse summast, mis Valga linnas on 4474 eurot ning Valka linnas 3000 eurot. Ettevõtluse arengu seisukohast on võimalik siinkohal esile tõsta **Valka omavalitsuse poolt jagatavat toetust**, mis on mõeldud alustavatele ettevõtjatele. Toetuse suuruseks on 1500 eurot ning viimase kolme aasta jooksul on taotluse esitanud 20 ettevõtjat. Paraku Valga kohalikus omavalitsuses taoline toetus puudub.

Valgas tegeleb **ettevõtjatega lisaks ka Valgamaa Arenguagentuur**, kes jagab nõu nii alustavatele kui ka tegutsevatele ettevõtetele, kuidas ettevõtlusega alustada, millised on erinevad rahastusvõimalused ning

kuidas taotlusvoorudes osaleda. Valka linna ettevõtetel on võimalik kasutada sarnase asutuse teenuseid **Läti Investeeringu- ja Arenguagentuuri**, mis on enamasti keskendunud välisinvesteeringutele, kuid ka kohaliku ettevõtluse arendamisele. Nii alustavad kui ka tegutsevad ettevõtted saavad agentuuri uurida erinevate toetusprogrammide ning muude võimaluste kohta. Uuringu tulemusest selgus, et paljud ettevõtted loobuvad rahastuse taotlemisest **karmide nõuete ja tingimuste tõttu**. Toetuse saamisel kardetakse sellega kaasnevat **asjaajamist ning bürokraatiat**, mille ebakõlade korral tuleb saadud raha täies ulatuses tagastada. Peale erinevate taotlusvoorude on üheks levinud investeeringute tegemise võimaluseks **pangalaenu** saamine. Paraku on nii Valgas kui ka Valkas **kinnisvara väärtus madal**, mistõttu ei saa ettevõtted oma kinnisvara laenu tagatiseks panna. Selle tulemusena on pole võimalik kohalikel tööandjatel investeerida ettevõtetesse ning luua piirkonda uusi töökohti.

Valga kohaliku omavalitsuse ja ettevõtjate sõnul on piirkonnas oluline roll pika traditsiooniga **Äriklubil**, mille kohtumistele kutsutakse erinevate riiklike ja kohalike asutuste esindajad, kes annavad ettevõtjatele nõu ning räägivad oma kogemustest. Valkas on üritatud sarnase tegevusega alustada, kuid paraku ei ole see veel tänaseni õnnestunud.

Valka omavalitsuse sõnul on ettevõtluskeskkonda edendavaks programmiks ka „**Kasvav tööhõive**“, mis võimaldab suurendada investeeringuid piirkonda ning laiendada ettevõtetes infrastruktuuriga seotud võimalusi. Lisaks mõjutab programm „Kasvav tööhõive“ läbi mitmesuguste projektide piirkonna sotsiaalset keskkonda, et edendada tööturu olukorda ning selles osalevaid inimesi.

Ettevõtluskeskkonna arengut ja tööjõu liikumist pärsib tugevalt nii Valgas kui ka Valkas demograafiliste näitajate olukord, mida iseloomustab **vananev ühiskond** ning **elanikkonna vähenemine**. Samuti on mõlemas linnas palju **vähenenud töövõimega inimesi**, kuid paraku pole piirkonnas piisavalt neile mõeldud töökohti. Tulenevalt piirkonnas valitsevast tööpuudusest ja on tänasel päeval levinud praktika, et **piiriülene tööjõuliikumine toimub pigem Valga linna suunal**. Selle peamiseks põhjuseks on **Eesti kõrgem palgatase, sotsiaalkindlustussüsteem, tervishoiuteenuste kättesaadavus ja kvaliteet**. Piiriülene tööjõuliikumine toimub ka Valka linna suunal, kuid see on palju tagasihoidlikum.

Piiriülese töötamisega on seotud erinevad keelelised probleemid. Enamasti räägitakse piirkonnas eesti, vene ja läti keelt, kuid üha enam muutub oluliseks **mitmekeelsete töötajate** olemasolu. Seda eriti valdkondades, mis on seotud suhtlemisega ning klienditeenindusega, kuid paraku on piirkonnas selliseid inimesi vähe. Keeleoskamatus on rohkem probleeme tekitanud lätlastest piiriülestes töötajates, kuna **eesti keele mitteoskamatus on põhjustanud kolleegide pahameelt**. Piirkonnas on loodud võimalusi eesti, läti ja inglise keele õppimiseks nii Töötukassas kui ka Läti-Eesti Instituudis, kuid inimesed ei näe selleks **vajadust** või **katkestavad õpingud** erinevatel põhjustel – **kodused harjutused, ajakulu ning rahastus**. Eesti keele oskuse puudumise tõttu esineb lätlastest piiriüleste töötajate seas probleeme erinevate **bürokratlike protsessidega – pangakonto avamine, ID-kaardi saamine, seadusandlus** jne. Nii tööandjate kui ka töötajate jaoks on kõige rohkem probleeme esinenud töölepingute lõpetamisel, mil töötajad lahkuvad päevapealt. Sellises olukorras kannatab tööandja töökorraldus ning töötaja õigused. Samuti võivad lätlastest piiriüleste töötajate enesetäiendamise võimalusi mõjutada vähesed eesti keele oskused. Valka linna piiriülesed töötajad valdavad enamasti vene keelt, kuid paraku on venekeelseid Töötukassa koolitusi võimalik pakkuda Tallinnas või Ida-Virumaal, mistõttu ei ole need piiriülestele töötajatele piisavalt kättesaadavad. Eestlastest piiriülestel töötajatel ei ole konkreetseid keelelisi probleeme esinenud, esile toodi tuludeklaratsiooni esitamise keerukust ning seda eriti füüsilisest isikust ettevõtjatel.

Kahe riigivahelist tööjõu liikumist soodustab ka eelpool mainitud Valga-Valka Mobility projekt, mille raames antakse välja **ühist ajalehte** ning korraldatakse **töömesse**. Oluline roll on ka Eesti ja Läti Töötukassadel, kelle kaudu on võimalik piirkonnas kasutada **EURES töövahendus teenust**. Piiriülese tööjõu suurenemine Valga linnas on tingitud asjaolust, et **lätlased on nõus tegema odavamalt tööd kui eestlased**. Töötajate leidmiseks on Valga ettevõtjad pidanud muutuma oma tegevuses paindlikumaks, pakkudes piiriülestele töötajatele **transpordivõimalusi** töö käimiseks. Peamiselt teevad piiriülesteid töötajaid **lihttööd metalli-, õmblus-, puidu- ja toiduainetööstuse valdkonnas**, kus on võimalus ka **kohapealseks väljaõppeks**.

Peamiselt on Valga linna elanikud otsinud tööd teisest riigist tööpuuduse tõttu, kuigi võimaluse korral töötaksid nad siiski koduriigis. Eestlaste piiriülese töötamise eeliseks on enamasti nende **läti keele oskus**, mille tõttu on neil suuremad võimalused tööturul. Võrreldes Valga ja Valka piiriüleseid töötajaid, siis võib öelda, et **eestlased töötavad piiriüleselt pigem kõrgematel ning tasuvamatel töökohtadel**, kuid piiriüleseid töötajaid on eestlaste seas palju vähem kui lätlaste seas.

Üheks piiriülest töötamist puudutavaks teguriks võib pidada **tööturu ja piirkonna vajaduste mittevastavust**, mistõttu lahkuvad Valga ja Valka linnadest töörealised inimesed. Üheks põhjuseks võib olla Valga Kutsehariduskeskuses õpetatavate **erialade valik**, mis ei lähe kokku piirkonnas olemasolevate töökohtadega. Sellest lähtuvalt kolivad piirkonnast ära haritud noored ning ettevõtjatel on puudus **kvalifitseeritud tööjõust**. Inimeste lahkumist põhjustab ka **madalam palgatase ja olemasolevate töökohtade olemus**.

Piirkonna arenguks on oluline, et teave liiguks kõigi osapoolte vahel kiiresti ning ühesuguselt. Täna sel päeval on peamiseks infoallikateks **omavalitsuste veebilehed, Töötukassa koduleht, ajaleht „Töö Valgas-Valkas“, notarid ning teised riiklikud asutused**. Uuringus toodi välja, et enamasti vahetatakse infot ettevõtjate ja avaliku sektori esindajate vahel **elektroonselt ning omavahelist suhtlust ja asjaajamist peetakse kiireks**.

Valga linnas on problemaatiline eluruumide vähene kättesaadavus, mille põhjuseks on kinnisvara odavad hinnad. Üha suureneva piiriülese tööjõuliikumise tõttu Valga suunal, soovivad paljud leida endale eluruumi, mis on eelduseks sissekirjutuse saamiseks Eestisse. Kinnisvara madala hinna tõttu pole võimalik ka Valga linna kohalikel osta eluasemeid, kuna ootejärjekorrad on pikad või on need eluruumid hõivatud piiriüleste töötajate poolt. Elanike tagasi meelitamiseks on Valka kohalik omavalitsus kehtestanud **kõrgema kinnisvaramaksu** isikutele, kes omavad piirkonnas kinnisvara, kuid ei ole sinna sisse kirjutatud. Valga kohalik omavalitsus on nõustanud piiriüleseid töötajaid **eluruumide leidmisel**, jaganud kontakte ning muude aidanud toimingute tegemisel. Samuti mõjutab Valga-Valka **ääremaastumine**, mida on põhjustanud **riigiasutuste ja teenuste lahkumine** ning piirkonna **maine, mis tuleneb piirikaubanduse hoogustumisest ja negatiivsest meediakajastusest**.

Kohalikud omavalitsused on probleemide lahendamisel pöördunud korduvalt Eesti ja Läti valitsuste poole, et leida lahendusi ning pakkuda omapoolseid ettepanekuid, et tagada piirkonna võrdne areng. Paraku pole mõlema riigi juhtorganisatsioonid olnud huvitatud **ühisprojektide rahastamisest**, mistõttu on piiratud ettevõtluskeskkonna jätkusuutlikkus ja areng. Omapoolselt on omavalitsused probleemide lahendamiseks alustanud ühise linnaruumi uuendamise projektiga, mille käigus **renoveeritakse kaksiklinna keskus**.

Täna piirkonna tuleviku suundadena nähakse peamiselt ettevõtjate **oskust ära kasutada Valga-Valka head asukohta ja teede võrku**, mis võimaldavad arendada kohalikku ettevõtlust. Samuti peetakse oluliseks piirkonnale **eristaatuse kehtestamist ja ühiste avalike teenuste pakkumist**, et tagada Valga-Valka arengu jätkusuutlikkus. Mitmed osapooled tõid uuringus välja vajadust **transpordi- ja majutusvõimaluste loomiseks**, et soodustada piirkonnas **kahesuunalist tööjõuliikumist**. Lisaks peetakse oluliseks **võimaluste loomisi lastega peredele, lahenduste leidmist lätlastest kutsekeskuse õppuritele ning raudtee marsruudi Tartu-Valka taastamist**.

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuringu teine osa viiakse läbi 2019. aastal. Sarnaselt esimesele osale kasutatakse samasuguseid uurimismeetodeid ning hinnatakse, kas ja millised muutused on vahepealse ajaga nii kohaliku omavalitsuse, ettevõtjate kui ka piiriüleste töötajate tasandil toimunud. Saadud tulemusi võrreldakse uuringu esimese osaga ning tuuakse välja olulisemad arengud ja kitsaskohad. Samuti täiendatakse varasemalt koostatud kaardistust piirkonna hetkeolukorra kohta. Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuringu mõlemad etapid on oluliseks **sisendiks piirkonna strateegiate ja ühiste väljavaadete kujundamisel**.

EXECUTIVE SUMMARY

The Valga-Valka region is located on the border of Estonia and Latvia and is unique due to its double-city status. For the purpose of joint development and support, cities in the mid-90s concluded an agreement to ensure the region's sustainability and well-being of its inhabitants, including a significant emphasis on the development and promotion of an entrepreneurial environment and cross-border workforce. The study analyses main factors which are affecting Valga-Valka business environment and the cross-border labor movement. The base data was collected using qualitative methods - document analysis, semi-structured interviews, focus group discussion and validation seminar. The study is planned to be carried out in two steps - the first part maps the current state of the field, and the second part evaluates the changes that have taken place in the meantime and identifies the final bottlenecks.

Several positive and negative aspects are associated with Valga-Valka's business environment. One of the strengths is related to the specificity of the region, which makes it **possible to organize local business very quickly**. Employers and companies consider it important to **purchase raw materials from the other side of the border**, which are cheaper and easy to transport due to rapid border crossings. It is also possible for companies to receive a **VAT deduction**, which will leave businesses and employers more resources to contribute to the company's development. Due to the closeness of border and its fast crossing Estonian companies have seen **cooperation with Latvian companies** as one of the ways to promote the development of the business environment. Unfortunately, Valga's entrepreneurs have had to face the challenge of **market protection** and the **differences in legislation due to expansion**. Despite the fact that the **business operating costs are lower in Latvia**, many Estonian companies do not want to expand their companies beyond the border. This may also be due to the fact that employers in the city of Valka are increasingly registering their businesses in Estonia or starting their entire business activity in Estonia.

Both **Valga and Valka local governments work together** to find new employers and businesses who would like to expand to the region and thereby create new jobs. In order to reach the aim, governments gather and spread information about existing premises and other facilities. One of the most important positive factors is **Valga-Valka Mobility program**, which allows to receive various benefits in the Valga-Valka region and take part in various events. Employers from Valga can get support for hiring a cross-border employee to improve their **qualifications and language skills**, as well as apply for **mentoring fees** to carry out training for a worker. Today, only the qualification improvement allowance can be used in Valka city, because other services are still in the development phase. Unfortunately, in Valga city, the created possibilities in the region have not been fully utilized. Employers have submitted applications in order to get mentoring fees with the total amount of 2915 euros. The reason for this may be the lack of awareness of employers or the short duration of the program. The Valga-Valka Mobility program has also funded **informative breakfasts with entrepreneurs** which are organized by both municipalities. The aim of the meetings is to provide different information about business environment announcements and changes which will affect the region.

Starting companies in Valga and Valka are also supported by the **Töötukassa and Latvian Unemployment Agency** through which entrepreneurship training can be completed, a business plan can be conducted and, in the case of a positive decision, an entrepreneur can get start-up subsidy. Mostly, the conditions for obtaining a grant from Töötukassa or the Latvian Unemployment Agency are similar, but the main difference is the amount of the grant – in Valga it is 4474 euro and in Valka the grant is 3000 euro. From the business development view, it is possible to highlight the **compensation, which is provided by the Valka municipality** to support start-up entrepreneurs. The amount of the grant is 1500 euro and in the last three years 20 companies have applied for it. Unfortunately, there is no such support in Valga local government.

Valgamaa Development Agency operates in Valga in order to support business environment and its sustainability. Agency provides advice to start-up and active businesses - how to start a business, what are

the different funding opportunities and how to apply for the rounds. Valga companies can use services from the similar institution - Latvian Investment and Development Agency, which is mostly focused on foreign investments, but also on the development of local business. Both start-ups and operating companies will be able to get information about different support programs and other options. The survey revealed that many companies abandon the application for funding due to **strict requirements and conditions**. In case the entrepreneur receives support, they are afraid the **accompanying business and bureaucracy**, which could lead to the inconsistencies and the money must be returned to its fullest extent. In addition to different application rounds, one of the most popular investment opportunity is **getting a loan from a bank**. Unfortunately, both Valga and Valka have **low real estate value**, which means that companies cannot secure their property as collateral. As a result, local employers will not be able to invest in enterprises and create new jobs in the region.

According to Valga local government and entrepreneurs, the long-established **Ärikubi** plays an important role in the region. Meetings involve representatives from different national and local authorities who give advice to entrepreneurs and talk about their experiences. Valka has been trying to start a similar institution, but, unfortunately, it has not been successful yet.

Based on Valka municipality information, **“Growth and employment”** is promotion program for the business environment, which will allow to increase investment in the region and improve infrastructure opportunities in companies. In addition to that, “Growth and employment” affect the social environment through various projects in order to promote the labour market and its target group.

The development of the business environment and the cross-border labour movement are severely inhibited by the demographic situation in Valga and Valka, which is characterized by an **ageing society and decline in the population**. There are also **a lot of disabled people in both towns**, but unfortunately there are not enough jobs for them in the area. Due to the high unemployment rate, today's practice is that **cross-border labour movement is more likely to take place in the direction of Valga**. The main reason for this is the **higher salary level in Estonia, the social security system, the availability and quality of healthcare services**. The cross-border labour movement is also taking place in the city of Valka, but it is much more modest.

Cross-border work involves various linguistic problems. In most cases, Estonian, Russian and Latvian are common languages in the region, therefore **multilingual staff is becoming increasingly important**. Especially in areas which are related to communication and customer service, but unfortunately, there is lack of employees with multilingual skills. Different language problems are more common among cross-border workers from Latvia, because **lack of Estonian language skills has caused co-worker's disapproval**.

There are opportunities for studying Estonian, Latvian and English in the Töötukassa as well as in the Latvian-Estonian Institute. However, in many cases people **do not see the need for language learning or interrupt their studies** for various reasons - **home exercises, time and funding**. Due to the lack of Estonian language skills among Latvian cross-border workers there are problems with various **bureaucratic processes** - **opening a bank account, getting an ID card, legislation, etc.** For employers and employees, most problems have been encountered in the termination of employment contracts, when employees quit instantly. This kind of behaviour affects company's work division, but also the rights of the employee. In addition, lack of Estonian-language skills can affect Latvian cross-border workers possibilities for self-improvement, because usually they speak Russian. In order to develop skills and knowledge, it is important to understand the core of the study. However, different pieces of training in the Russian language are available in Tallinn or Ida-Viru county, but not in Valga region. There are no specific linguistic problems for cross-border workers from Estonia, but it has been difficult to make a tax return, especially for self-employed people.

In addition to business environment, Valga-Valka Mobility affects also cross-border labour movement with **joint newspaper** and **well-organized job fairs**. Another important role is also played by the Töötukassa and

Latvian Unemployment Agency through which the **EURES job placement service** can be used in the region. The increase in the cross-border labour force in Valga is due to the fact that **Latvians are willing to work cheaper than Estonians**. As a result of the increased number of cross-border workers, Valga companies have had to become more flexible in their activities by **offering transport facilities for cross-border workers**. Based on the study, cross-border labour is working in the **metal, sewing, wood and food industries**, there is a possibility of **“on-the-job” training**. Mostly, Valga citizens have been looking for job opportunities from another country due to the unemployment. Although, if possible, they would still work in their home city. In most cases, the main benefits of Estonian cross-border workers are their **Latvian language skills**, which gives them greater opportunities in the labour market. Compared to Valga and Valka's cross-border workers, **Estonians are more likely to work higher and better-paid jobs**, but the number of cross-border workers is much lower among Estonians than among Latvians.

Non-compliance of the labour market and region needs are factors which are affecting cross-border work. As a result of that, a large share of working people will leave the area to find better jobs and challenges. One of the reasons could be choice of specialities taught at Valga Kutsehariduskeskus, which are not compliant with existing jobs in the region. As a result, educated young people move away from the area and there is a shortage of skilled labour. The departure of the people is also caused by **lower wages** and the **nature of exciting jobs**.

For the development of the region, it is important to promote fast information movement across all the parties. Today, the main sources of information are **local government websites, Töötukassa home page, Latvian Unemployment Agency homepage, joint newspaper, notaries and other government agencies**. The study pointed out that mostly different parties exchange information **electronically** and **communication between the parties is considered fast**.

Due to the increasing cross-border labour movement in Valga, many people want to find accommodation that is prerequisite for address registration in Estonia. Because of the low real estate cost, it is not possible to buy living space in the Valga city as long as the queues are long or occupied by cross-border workers. In order to attract people back to their hometown, Valka local government has imposed a **higher real estate tax** on persons who own real estate in the region but have not been registered there. The Valga local government has **advised cross-border workers to find accommodation**, share contacts and helpful information. Valga-Valka is located in the **peripheral area**, which is caused by the **departure of public authorities and services, negative reputation** and **increasing border trade**.

Valga and Valka local governments have repeatedly turned to Estonian and Latvian governments to solve problems and find solutions in order to ensure equal development of the region. Unfortunately, both governments have not been interested in **financing joint projects**, which limits the sustainability and development of Valga-Valka area. Today, municipalities have started a **joint project to renovate the centre of twin-city**.

The main future direction for Valga-Valka is the **ability to take advantage of good location and road network**, which will enable local businesses to grow. It is also considered important to **establish a special status for the region** and to **provide common public services** in order to ensure the sustainability of Valga-Valka's development. In the study, several parties identified the need to create more transport and accommodation facilities to promote **two-way workforce** in the region. In addition, it is important to create **opportunities for families with children, finding solutions for Latvian students from the vocational centre** and **restoring the route Tartu-Valka**.

The second part of the Valga-Valka Business Environment and Cross-Border Labour Mobility study will be conducted in 2019. According to the first part, it is planned to use similar research methods and analyse the main changes, which have taken place at the level of local government, entrepreneurs and cross-border workers. The results are compared with the first part of the study, which will determine major developments and bottlenecks. In addition, the previous overview of the business environment and cross-

border labour movement will be updated with new information. Both research stages give an important **input for shaping regional strategies and common outlooks.**

I OSA.UURINGU TAUST JA METOODIKA

1. Sissejuhatus

Valga ja Valka on Eesti-Läti piirialadel asuvad linnad, mis on eksisteerinud ajaloo jooksul nii ühe kui kahe eraldiseisva üksusena. Aastal 1995 sõlmisid linnad omavahelise koostöölepingu eesmärgiga toetada vastastikku ühtse piirkonna arengut ja luua võimalusi koostööks erinevates valdkondades. Peale Eesti ja Läti ühinemist Euroopa Liiduga on Valga ja Valka linnad moodustanud ligikaudu 20 000 elanikuga kaksiklinna, mis lähtub tunnuslausest – „üks linn, kaks riiki”.¹

Linnade üheks olulisemaks koostöö valdkonnaks on piirkonna ettevõtluskeskkonna jätkusuutliku arengu toetamine, mis tulenevalt piirkonna omapärasest hõlmab olulisel määral tööjõuturu ja -liikumise temaatikat. Peale Eesti ja Läti liitumist Schengeni viisaruumiga ning piirikontrolli kadumist 2007. aastal on Valga ja Valka linnade elu- ja ettevõtluskeskkonnad veelgi tugevamalt omavahel põimunud, soodustades tugevalt piiriülest tööjõuliikumist ja pendelrännet ning pakkudes avaramat keskkonda kohalikele ettevõtjatele. Kodanikel ja ettevõtjatel tuleb siiski arvestada, et linnades kehtivad seadusandlikud regulatsioonid, ettevõtluskeskkonda ning tööturгу mõjutavad tegurid ja tingimused on erinevad.

Valga ja Valka ühtse piirkonna tööjõuturu peamiseks mõjutajateks on erinevused **Eesti ja Läti hüvitiste suurustes, teenuste kättesaadavuses, erinevused palgatasemes, sotsiaalsüsteemis** ja sellega kaasnevates hüvitistes, mis saavad määravaks kodanike töö- ja elukoha valikul.² Samuti on oluliseks teguriks **eestlaste tööle asumine Põhjamaadesse**, millest tulenevalt on paljudes Lõuna-Eesti linnades ning nende ümbruses tekkinud **tööjõupuudus**. Nendest põhjustest lähtuvalt on Eesti lõunapiiri äärsed alad muutunud atraktiivseks töömaastikuks Põhja-Lätis elavatele inimestele. Samuti on Eesti üldise töötuse languse ja tööjõupuuduse tõttu mitmed **Lõuna-Eesti tööandjad laiendanud aktiivselt töötajate otsinguid üle riigipiiri Läti**.

Kirjeldatud tegurid muudavad seega kaksiklinna ühise ettevõtluskeskkonna ja tööjõuturu unikaalseks võimaldades piiramatut ja kiiret liikumist kahe riigi vahel ning pakkudes seejuures oluliselt mitmekesisemaid võimalusi elanikele töö- ja elukoha leidmisel ning ettevõtjatele töötajate, klientide ja tehingupartnerite leidmisel. Selline olukord eeldab mõlema linna kohaliku omavalitsuse väga tihedat koostööd, et tõsta kohalike ettevõtete ja elanike teadlikkust laiematest võimalustest, kuid ka tagada kahe riigi keskkondade erinevusest tulenevate probleemide kiire lahendamine.

Koostöö tõhustamiseks on seega oluline saada terviklik ülevaade piirkonna eripäradest ja seda mõjutavatest teguritest. Varasemalt on läbi viidud sarnase eesmärgiga uuringuid, kuid need on keskendunud mõlemale linnale eraldi või on tähelepanu koondunud üldisele linna keskkonna kirjeldamisele, mistõttu puudub terviklik analüüs mõlema linna ettevõtluskeskkonna ja tööjõuturu võimaluste ja tugevuste ning võimalike probleemide omavahelise võrdluse kohta.

Käesolevas uuringus analüüsitakse mõlema linna ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise positiivseid ja negatiivseid aspekte kooskõlas ja vastastikuses mõjus, eesmärgiga **kaardistada Valga-Valka piirkonna ühised probleemkohad ning tuua välja peamised arengusuunad**.

¹ “Koostööleping Valga-Valka vahel” Valga Vallavalitsus <http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Valissuhted-ja-koostoo/Koostoelepinj>

² “Eestlaste palgad seavad Läti tööandjad raskesse olukorda” (2016) Rapp, J. <https://lounapostimees.postimees.ee/3908851/eestlaste-palgad-seavad-lati-tooandjad-raskesse-olukorda>

Tulenevalt asjaolust, et **piiriülene tööjõuliikumine toimub peamiselt Valga linna suunal** ning vähesel määral vastupidi, siis on uuringu fookus suunatud peamiselt Lätist pärit piiriülese tööjõuga seotud teemade analüüsimisele. Olenemata sellest on siiski uuringu tulemustes välja toodud eestlastest piiriüleste töötajate kogemused ja seisukohad, mida on võrreldud Lätist pärit tööjõuga ning esile on tõstetud olulisemad probleemkohad.

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuring on osa Valga-Valka Mobility projekti tegevustest, et saada ülevaadet piirkonna hetkeolukorrast. Lisaks kuuluvad projekti järgmised tegevused – töömessid, ettevõtjate hommikusöögid, piirkonna ühine ajaleht, infopäevade ja töötubade korraldamine, keelekursused ning mentorlusega seotud tegevused. Projekti eesmärgiks on edendada Valga ja Valka piirkonnas piiriülest tööjõuliikumist ning parandada tööhõive olukorda. Valga-Valka Mobility projekti kogueelarve on 422 683, 98 eurot, mida rahastatakse Euroopa Regionaalarengu Fondi Eesti-Läti programmist. Projekti rakendamine toimub perioodil 01.08.2017 - 31.07.2019 ning selle juhtpartneriks on Läti Riiklik Tööhõiveagentuur. Teisteks koostööpartneriteks on Valga Vallavalitsus, Eesti Töötukassa ning Valka Kihelkonna Duuma.³

2. Peamised uurimisküsimused ja uuringu sihtgrupp

Uuringu läbiviimisel keskenduti peamiselt kahele järgnevale küsimusele:

- Milline on Valga-Valka piirkonna ettevõtluskeskkonna ja tööjõul liikumise hetkeolukord?
- Millised on Valga-Valka piirkonna peamised probleemid ja arenguvõimalused?

Püstitatud uurimisküsimustega otsitakse vastust, millised on peamised tegurid, mis mõjutavad tänast ettevõtluskeskkonda ja piiriülest tööjõuliikumist. Samuti soovitakse saada tervikpilti kahe valdkonna hetkeolukorrast ning mõista võimalikke tuleviku väljavaated. Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuringu sihtrühm jaguneb kolmeks – **kohalike omavalitsuste ja ametite esindajad, piirkonna ettevõtjad ning kohalikud elanikud.**

Uurimisküsimustele vastamiseks kaasati esmalt kõik sihtgrupi osapooled eraldi ning seejärel koos ühtsesse arutellusse, et selgitada välja erinevad seisukohad ja arvamused, mille käigus on võimalik saada ideid, kuidas tänast olukorda parandada ning piirkonna ühiselt seatud eesmärgi täita. Uuringu käigus koguti teavet piiriülestelt töötajatelt ning kohalike ettevõtjatelt ja tööandjatelt, et mõista nende probleeme ja vajadusi, mis võimaldaksid soodustada piiriülest tööjõuliikumist ning parandada ettevõtluskeskkonda. Samuti küsitleti omavalitsuste ja asutuste esindajad, et kaardistada piirkonna olemasolevad võimalused ning puudused. Analüüsi tulemuste põhjal kujundatakse sisend kohalikele omavalitsusele ning asutustele piirkonna strateegiliseks planeerimiseks ning poliitikate kujundamiseks.

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõu uuring viiakse läbi kahes etapis. Uuringu esimene osa viiakse läbi 2018. aastal ning see keskendub piirkonna hetkeolukorra kaardistamisele, mille käigus on võimalik välja tuua Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise seotud positiivsed aspektid ja arenguvajadused. Uuringu esimese osa tulemusena kujundatakse piirkonda iseloomustav tervikpilt. Uuringu teine etapp toimub 2019. aasta alguses ning selle eesmärgiks on analüüsida vahepeal toimunud muutusi ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise olukorras ning arengus ja teha sellest lähtuvalt ettepanekuid ja soovitusi edasisteks tegevusteks.

³ [http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-Mobility-\(Piiriulese-tooturu-integratsiooni-ja-toofoive-edendamine\)](http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-Mobility-(Piiriulese-tooturu-integratsiooni-ja-toofoive-edendamine))

3. Ülevaade uuringu metoodikast

Uuringu teostamiseks kasutati kvalitatiivseid andmekogumise meetodeid – **dokumendianalüüs, intervjuud, fookusgrupi arutelud**, mille raames kogutud informatsiooni analüüsiti vastastikuses seoses tagamaks uuringu tulemuste ühtsust. Kogutud andmetest võimalike subjektiivsete elementide välja filtreerimiseks, koguti vähemalt ühest teisest allikast sama teema kohta lisainformatsiooni, kinnitamaks, täiendamaks või ümber lükkamaks esimesest allikast saadud informatsiooni või leidmaks alternatiivset interpreteerimisvõimalust. Juhul kui erinevatest allikatest saadud informatsioon oli vastuolus, analüüsiti mõlema leiu kvaliteeti või usaldusväärsust ning vajadusel/võimalusel kasutati täiendavaid allikaid. Kirjeldatud analüüsi meetodi tulemusel on tagatud, et uuringu tulemusel välja toodud järeldused on asjakohad ja objektiivsed.

Järgnevalt on toodud ülevaade kõikidest andmete kogumise meetoditest.

Dokumendianalüüs

Antud uuringu raames oli dokumendianalüüsi eesmärgiks koguda teavet Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise kohta, mis oli sisendiks intervjuude ning fookusgrupi arutelu teemade kavandamisele ja läbiviimisele. Samuti kasutati dokumendianalüüsi raames kogutud informatsiooni läbivalt uuringu raames intervjuu ja fookusgrupi tulemuste valideerimiseks ning järelduste ilmestamiseks.

Dokumendianalüüsi koondati Valga-Valka piirkonda puudutav kirjalik materjal, sealhulgas kohalike omavalitsuste arengukavad, varasemad uuringud ning mõlema linna veebilehtedelt leitav informatsioon uuritavate valdkondade kohta. Ülevaate saamiseks koguti ning analüüsiti piirkonda iseloomustavad andmed Statistikaametist, Eesti Töötukassast, Läti Tööhõiveagentuurist ja Rahvastikuregistrist. Samuti tutvuti varasemalt Valga-Valka piirkonda analüüsivate uuringutega, et vältida juba kogutud andmete dubleerimist. Uuringu käigus kasutatud dokumentidele ja muudele materjalidele on viidatud jooksvalt käesolevaid raportis.

Intervjuud

Üheks olulisemaks uuringu sisendiks olid poolstruktureeritud intervjuud Valga-Valka piirkonna avaliku sektori esindajate, ettevõtjate, töötajate ning muude asjakohaste toetavate organisatsioonide esindajatega. Intervjuude käigus küsitleti osalejaid eesmärgiga koguda teavet nende arvamuste ja kogemuste kohta, mis puudutavad piirkonna ettevõtluskeskkonda ning piiriülest tööjõuliikumist. Olenemata intervjuude sarnasest eesmärgist koguti kohalikul omavalitsuselt ning teistelt asutustel esindajatel rohkem teavet ettevõtluskeskkonna kohta ning kohalike töötajate seas uuriti rohkem piiriülese töötamisega seotud kogemusi. Ettevõtjate puhul oli küsimuste fookus jaotunud kahe teema vahel võrdselt. Valgas toimus kokku 5 poolstruktureeritud intervjuud kõikide sihtgrupi esindajate seas ning kokku osales intervjuudes 7 inimest. Valkas toimus 3 poolstruktureeritud intervjuud, milles osales 6 inimest kõikidest sihtgruppidest. Intervjuud toimusid vastajatele sobivas asukohas ning ühe intervjuu kestvuseks kujunes 1-1,5 tundi. Uuringu käigus intervjuueeritute nimekiri on toodud lisas 1.

Fookusgrupp

Fookusgrupi eesmärk oli piirkonna arenguvaldkondade, -võimaluste ning arengut takistavate tegurite väljatoomiseks ning nendel teemadel diskussiooni tekitamiseks esinevaid osapooli. Fookusgrupi arutelu viidi läbi nii Valgas kui ka Valkas, mõlemas linnas olid kaasatud ettevõtjate, kohaliku omavalitsuste ja toetavate organisatsioonide esindajad. Ühise arutelu läbiviimisel keskenduti nii ettevõtlusvaldkonnaga kui ka piiriülese tööjõu liikumisega seotud teemadele. Valgas toimunud fookusgrupis osales 10 inimest ning esindatud olid kohalikud ettevõtjad, Töötukassa Valgamaa osakond, Valgamaa Arenguagentuur, kohalik omavalitus. Valkas korraldatud fookusgrupil osales 6 inimest, kellest kolm esindasid kohalikkude omavalitsust

ning ülejäänud olid piirkonna suuremate ettevõtetega seotud isikud. Uuringu käigus läbiviidud fookusgruppides osalenute nimekiri on toodud lisas 1.

Valideerimisseminar

Peale andmete kogumist ja esmast analüüsi toimus valideerimisseminar, mille käigus tutvustati eelkõige intervjuude tulemusel kaardistatud piirkonna arengut mõjutavaid positiivseid ja negatiivseid tegureid eesmärgiga hinnata nende olulisust ja laiemat mõju. Samuti koguti teavet täiendavate olukorda kirjeldavate andmeallikate alusel. Valideerimisseminaril osales 10 Valga linna ja Valka linna kohaliku omavalitsuse ja asutuste esindajad. Valideerimisseminari tulemusi arvestati uuringu esimese osa tulemuste alusel Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise hetkeolukorrast tervikliku ülevaate koostamisel.

4. Uuringu läbiviimisel esinenud piirangud

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuringu läbiviimisel esines mitmeid uuringu sujuvat läbiviimist takistavaid piiranguid.

Üheks olulisemaks piiranguks sai uuringusse kaasatud osapoolte vaheline **keelebarjäär**, mis selgus alles avakohtumisel. Keelebarjäärist tulenevalt viidi dokumendianalüüs, individuaalsed intervjuud ja fookusgrupi arutelu Valga osas läbi Civitta Eesti kontori konsultantide poolt ning Valka osa Civitta Läti kontori konsultantide poolt. Sellise töökorralduse tulemusel tagati, et keele erinevuste tõttu ei jääks osa olulistest sisendandmetest saamata. Samas ei olnud võimalik läbi viia Valga ja Valka osapooltega ühist fookusgrupi arutelu, mis oleks võimaldanud efektiivsemalt diskuteerida piirkonna võimaluste ja probleemide üle.

Teiseks takistavaks teguriks uuringu teostamisel oli Valga ja Valka kohta koostatud **statistiliste andmete puudulikkus ja erinevused olemasolevates andmete koosseisudes kahe linna lõikes**. Tulenevalt asjaolust, et mõlemad piirilinnad on Eesti ja Läti mõistes pigem väikelinnad, siis suur osa andmeid ja informatsiooni oli kättesaadav ainult maakonna tasandil. Mitmetes olulistes teemades ei ole olukorda iseloomustavaid andeid üldse olemas või ei ole koostatud täpselt sarnast andmekooseisu mõlema linna kohta, mistõttu on keeruline hinnata intervjuudest ja fookusgrupist saadud sisendi objektiivsust. Näiteks selgus uuringu käigus, et Valka kohalikul omavalitsusel ja Läti Tööhõiveagentuuril puuduvad andmed eestlastest piiriüleste töötajate kohta. Üldiselt oli võimalik uuringu käigus Valga linna kohta statistilisi andmeid rohkem välja tuua.

Kolmandaks takistuseks oli piirkondlike **ettevõtjate vähene aktiivsus**, mistõttu loobusid mitmed ettevõtjad ja tööandjad intervjuudes ning fookusgrupis osalemisest. Selle tulemusena oli uuringusse kaasatud osapoolte valim suhteliselt väike. Väiksema valimiga seotud riskide maandamiseks viiakse läbi tulemuste valideerimisseminar, et arutada seniseid tulemusi ning vajadusel teha ettepanekuid vaheraporti täiendamiseks.

Uuringu teise etapi planeerimisel võetakse arvesse seni ilmnunud piiranguid ning nende võimalikke mõjusid **edaspidiseks riskide maandamiseks**. Enne uuringu teise etapi läbiviimist hinnatakse, millises osas on vajalik muuta planeeritud andmekogumise meetodeid ja tegevuskava, et kõrvaldada seni ettetulnud takistused ja piirangud. Valideerimisseminaril otsustati, et uuringu teises osas laiendatakse kaasatud ettevõtete arvu ja küsitletakse ka väiksemaid tööandjaid ning neid, kes alles plaanivad piiriülest tööjõudu värvata. Samuti on planeeritud kaasata erinevaid teenusepakkujaid, et luua terviklikum ülevaade piirkonna hetkeolukorra kirjeldamiseks. Peale esialgsete uuringu tulemuste koondamist viiakse läbi valideerimisseminar, et vältida puudulikke andmeid, jagada osapoolte vahel olulist teavet ning lahendada esile kerkinud probleeme.

II OSA. VALGA-VALKA ETTEVÕTLUSKESKKONNA JA TÖÖJÕUTURU ÜLEVAADE

Uuringu peatükis antakse ülevaade Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja tööturu hetkeolukorrast ning käsitletakse olulisemaid uuringu käigus läbiviidud intervjuude tulemusel selgunud tegureid, mis mõjutavad olulisel määral ettevõtluskeskkonna ja tööturu arengut. Esimeses osas käsitletakse piirkonna ettevõtluskeskkonda, mille kirjeldamiseks tuuakse esmalt välja kohalike ettevõtete profiil ning seejärel antakse ülevaade ettevõtluskeskkonda mõjutavatest teguritest. Peatüki teises osas antakse esmalt ülevaade piirkonna tööturuolukorrast ning seejärel tuuakse välja faktorid, mis avaldavad mõju piiriülesele tööjõuliikumisele. Antud peatüki viimases osas käsitletakse muid uuringu käigus selgunud tegureid, mis on seotud Valga-Valka ühise piirkonna ning eripäradega. Kogutud andmete analüüsimisel saadud olulisemad tulemused, seal hulgas arengut soodustavad ja takistavad tegurid, on kajastatud uuringu III osas läbi SWOT-raamistiku.

5. Ettevõtluskeskkonna arengut mõjutavad tegurid

5.1. Valga-Valka ettevõtete profiil

Valga-Valka piirkonnas tegutses 2017. aastal kokku 919 majandusüksust, millest 861 olid registreeritud Valga linna ning 58 Valka linna (tabel 1). Valgas on perioodil 2015-2017 registreeritud 150 uut ettevõtet ning Valka linnas on samal ajavahemikul loodud 9 uut ettevõtet.

Tabel 1: Majandusüksuste arv Valga ja Valka linnas

Linn	2015	2016	2017
Valga linn	711	774	861
Valka linn	49	55	58

Allikas: Eesti Maksu- ja Tolliamet, Lursoft

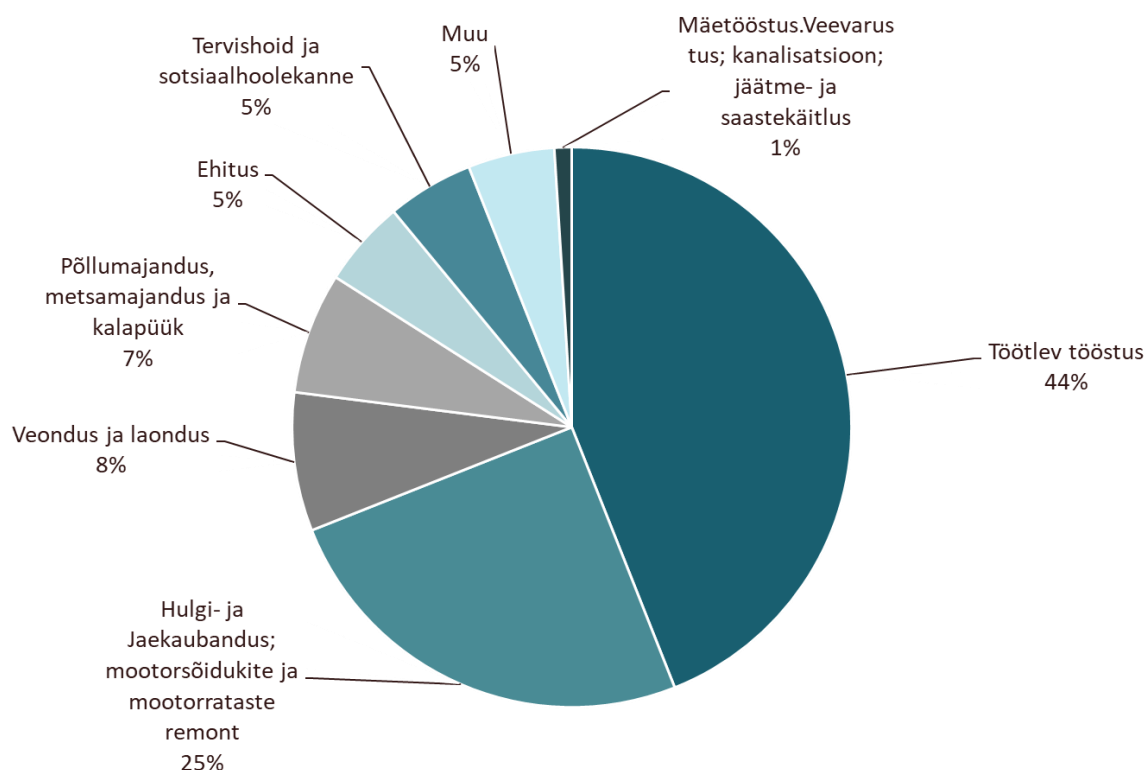
Valga linna suurima käibega ettevõtted tegutsevad peamiselt töötleva tööstuse valdkonnas. Aastatel 2015-2017 on antud sektori käive kasvanud 22,86% võrra ning perioodi lõpuks ulatub see üle 76 miljoni euroni, moodustades 2017. aastal kogu linna ettevõtete käibest 44% (joonis 1). Lisaks töötlevale tööstusele on aastatel 2015-2017 ligi hulgi- ja jaekaubanduse ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondi valdkonnas tegelevate ettevõtete käivekasvanud 16% võrra. Olenemata langusest 2016. aastal on perioodi lõpul märgata olulist käibe tõusu ning aastal 2017. moodustas antud sektori käive kogu linna ettevõtete käibest 25%. Perioodil 2015-2017 on põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi ning veonduse ja laonduse ettevõtete käibed püsinud samal tasemel. Aastatel 2015-2017 on käive vähenenud ligi 4% ehitussektori ettevõtetel, kuid siiski võib antud muutust pidada pigem stabiilseks. (lisa 2⁴)

Valga linna suurimateks ettevõteteks, kus töötab üle 50 töötaja, on AS Valga Haigla (haiglaraviteenused), AS Atria (liha- ja linnulihatoodete tootmine), AS Valga GOMAB Mööbel (muu mööbli tootmine), AS Moodul (metallkonstruktsioonide ja nende osade tootmine), AS Valga Depoo (muude transpordivahendite

⁴ Lisa 2 - Valga ja Valka linna ettevõtete andmed sektorite lõikes perioodil 2015-2017 – välja on toodud info kõikide tegevusalade kohta.

remont ja hooldus), Moon TTM OÜ (jalatsitootmine) ning TÜ EHA Metalli- ja puidutooted (haagiste, poolhaagiste ning konteinerite tootmine).⁵

Joonis 1: Valga linna ettevõtete käibe osakaal tegevusalade lõikes 2017. aastal

Allikas: Eesti Maksu- ja Tolliamet

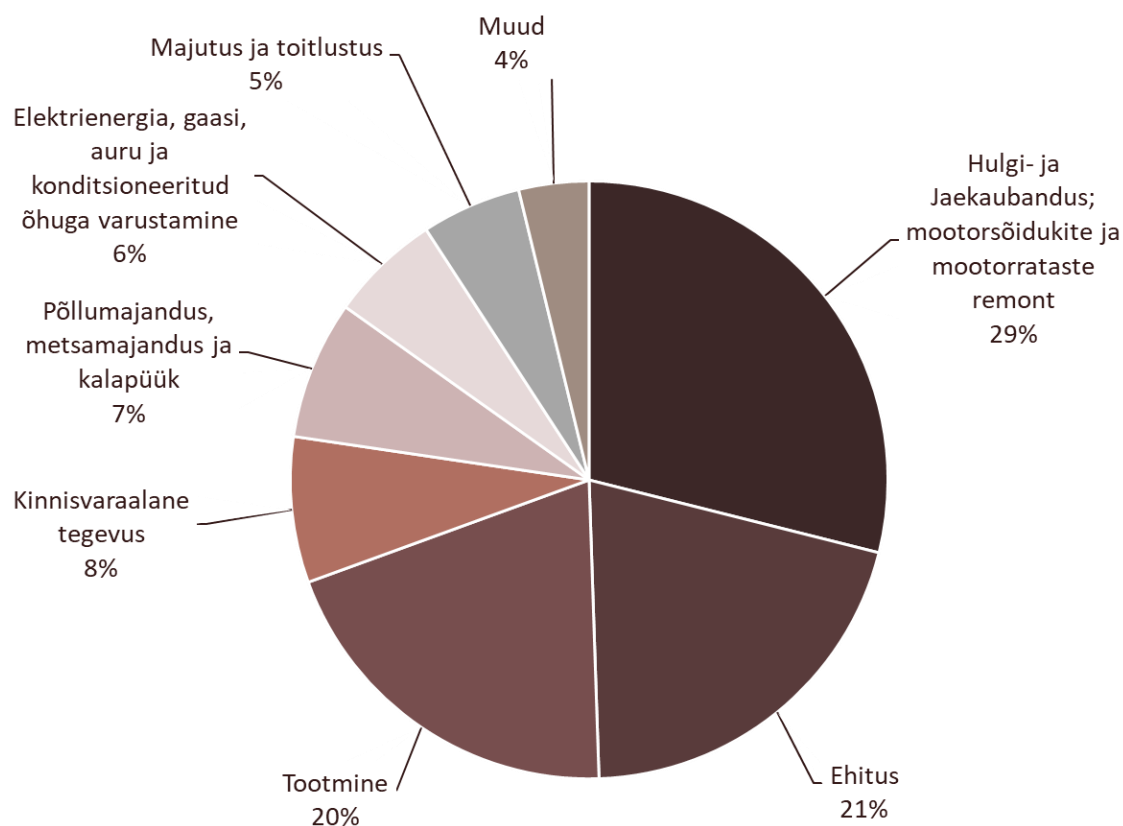
Valka linna suurima käibega ettevõtted kuuluvad ehitussektoriga seotud valdkondadesse. Aastal 2017 moodustasid ehitusettevõtete käibed kogu linna ettevõtete käibest 21% (joonis 2). 2016 aastal vähenes ehitussektori ettevõtete käive ligi 50% võrra, langes nii suurte kui väiksemate ehitusettevõtjate käive. Viie suurima käibega valdkondade seas on ainsana märgata tõusu hulgi- ja jaemüügi ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondi sektoris, kus käibe kasv oli ligi 49% ning 2017. aastal moodustas antud valdkonna käive Valka linna ettevõtete kogu käibest 29%. Sellest tulenevalt kujunes perioodi lõpuks hulgi- ja jaemüügi ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondi tegevusalaga seotud ettevõtete käive võrreldes teiste sektoritega kõrgeimaks. Aastatel 2015-2017 toimus põllumajandus, metsandus ja kalapüügi valdkonnas ligi 43%-line käibe langus. Perioodi lõpul moodustas antud valdkonna käive Valka linna ettevõtete kogu käibest 7%. Märgatava tõusu on teinud ettevõtted, kes kuuluvad tootmissektoris – võrreldes aastaga 2015 on tootmise käive tõusnud 1 866 094 eurot moodustades 2017. aastal 20% linna ettevõtete kogu käibest. Valkas on elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhu varustamisega seotud ettevõtted hoidnud stabiilset käivet, mille osatähtsus 2017. aastal oli 6%.

Valka linna suurimateks ettevõteteks on Varpas 1 (puidutöötlemine ja metsandus), PERI PER (polüetüleeniga sisaldavate toodete ja mullikile valmistamine), Akords 3 (metallitööd), efn NORD (autoosade tootmine), Elegija Vile (õmblus), Valkas Buvinieks (ehitus) ja Servilat (toiduainete tootmine).⁶

⁵ <http://www.valgalv.ee/et/Uudised&nID=5826>

⁶ <https://issuu.com/vidzemesplanosanasregions/docs/valka>

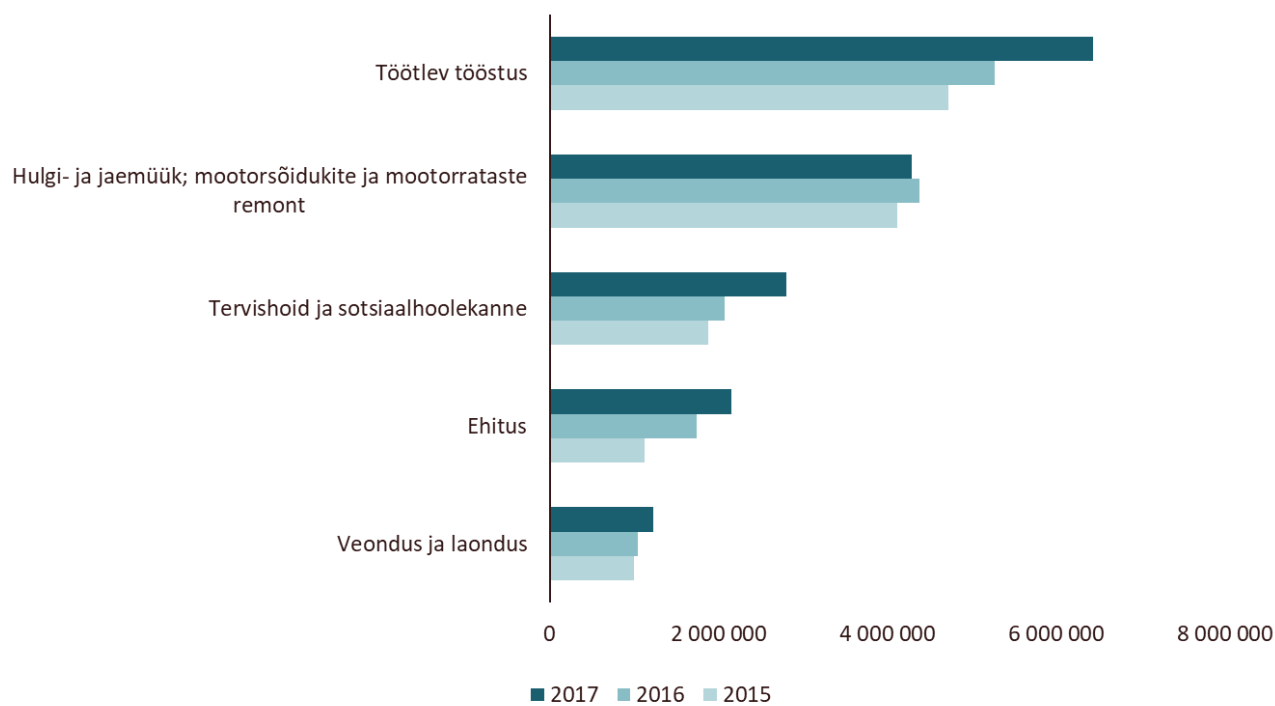
Joonis 2: Valka linna ettevõtete käibe osakaal tegevusalade lõikes 2017. aastal

Allikas: Lursoft

Lisaks käibe suuruse ja muutuse analüüsile aitab piirkonna ettevõtete aktiivsust ja edukust hinnata nende poolt tasutud riiklike maksude analüüs. Maksukohustuse kasv viitab ettevõtete aktiivsemale müügile, töötajate arvu kasvule jms positiivset arengut iseloomustavatele näitajatele. Valga ettevõttest on kõige enam riiklike makse tasunud ettevõtted, kes tegutsevad töötleva tööstuse valdkonnas. Aastatel 2015-2017 on maksude osakaal tõusnud 36% ning 2017 aastal on riiklike makse makstud kokku 16,5 miljonit eurot. Hulgi- ja jaemüügi ning mootorsõidukite ja mootorrataste remondi ettevõtete riiklike maksude tasumine on püsinud stabiilsel tasemel – muutused on toimunud 4% ulatuses. Suurenenud on tervishoiu- ja sotsiaaltoetuste maksude tasumised – kui 2015. aastal tasuti kokku 1,87 miljonit eurot, siis 2017. aastal tasutud maksude summa 2,8 miljonit eurot. 2017 aastal on ehituse valdkonnas tasutud makse kokku 5 miljoni euro ja veanduse ning laanduse valdkonnas 3 miljoni euro ulatuses.

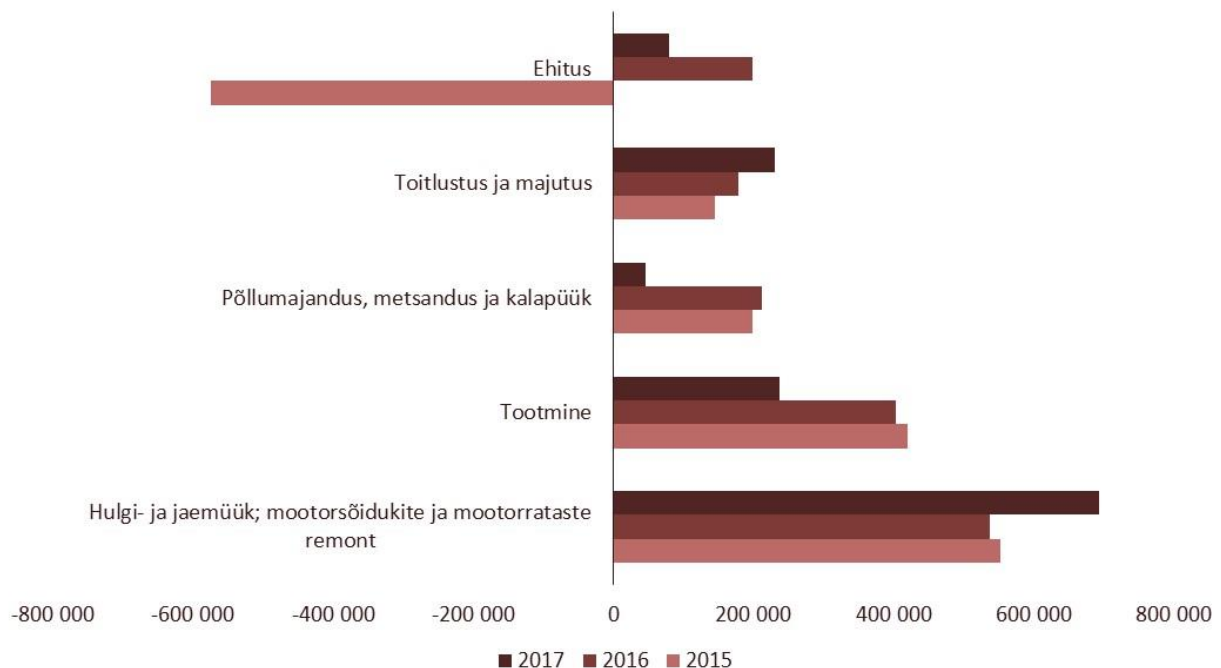
Joonis 3: Valga linna ettevõtete riiklike maksude tasumine sektorite lõikes perioodil 2015-2017

Allikas: Eesti Maksu- ja Tolliamet

Suurim riiklike maksude tasuja Valka linnas on hulgi- ja jaemüügi, mootorsõidukite ja mootorrataste remondiga seotud sektor, kus perioodil 2017 aastal on kokku tasutud riiklikke makse 10 729 196 eurot. Olulise osa moodustavad ka tootmise valdkonda kuuluvad ettevõtted, kuid nende maksude tasumine on perioodi lõikes vähenenud 43,5% võrra, ulatudes 2017. aastal 237 064 euron. Põllumajandus, metsandus ja kalapüügi tegevusvaldkonda kuuluvate ettevõtete riiklike maksude tasumine on vähenenud kõige enam langedes 198 830 eurolt 46 260 euron. Suurima tõusu maksude maksmisel on teinud ettevõtted, kes kuuluvad toitlustus ja majutuse ning ehituse valdkondadesse. Toitlustuse ja majutusega tegelevate ettevõtete maksude summa on suurenenud aastatel 2015-2017 84 820 euro ehk 58,4% võrra. Ehitussektori ettevõtete puhul on samuti märgata väga suurt maksude tasumise tõusu – kui 2015. aastal oli maksude tasumine -575 080 eurot, siis 2017. aastaks tasuti makse 78 909 euro ulatuses. Siinkohal on oluline tähelepanu pöörata asjaolule, et esitatud andmed ei pruugi kajastada Valka linna üldpilti. Peamiseks põhjuseks on andmete kättesaadavus erineva suurusega ettevõtete lõikes, mistõttu võib andmete erinevused moonutada ettevõtluskeskkonna hetkeolukorda.

Joonis 4: Valka ettevõtete riiklike maksude tasumine sektorite lõikes perioodil 2015-2017

Allikas: Lursoft

5.2. Ettevõtlust mõjutavad piirkonna eripärad

Eesti ja Läti kuuluvad mõlemad Euroopa Liitu ja Schengeni viisaruumi, mistõttu on kahe linna vahel riigipiiri ületamine väga lihtne nii kohalike elanike, töötajate kui turistide jaoks. Varasematest uuringutest on selgunud, et piiriülese koostöö aluseks on kiire piiriületus, mis aitab kaasa ühiste tegevuste planeerimisele ja rakendamisele.⁷ Intervjuude läbiviimisel selgus, et Valga ja Valka ettevõtjate seas on levinud tava, et toorainet tuuakse teistpoolt piiri. Peamiseks põhjuseks on **tooraine odavam hind, lihtne piiriületus transportimisel** ning võimalus kasutada **ettevõtete käibemaksusoodustust kaupade ja teenuste soetamisel 0% käibemaksumäära rakendamisel**. Viimase eelise tulemusena jääb kohalikel ettevõtjatel rohkem ressursse alles ning nende rahavood on seeläbi suuremad. Sellest tulenevalt on piirkonna ettevõtetel paremad võimalused investeerimistegevuseks ning ettevõtte arendamiseks.

Riigipiiri läheduse ja vaba piiriületuse tõttu on Eesti ettevõtted ja tööandjad näinud ühe võimalusena koostöö edendamist Läti ettevõtetega. Paraku on siinkohal tekitanud probleeme **seadusandluse erinevused (maksusüsteem, eeskirjad jne)** ning **oma turu kaitsmine** uue ettevõtte lisandumisel. Läti ettevõtted tõid intervjuul välja, et Eesti ettevõtted on igal tegevusalal neile peamiseks konkurentideks, kuid see on lahendamatu probleem ning ettevõtted peaksid spetsialiseeruma aladele, milles on neil eelis. Nimetatud tegurid on piiranud ettevõtete võimalusi koostöö tegemisel ning oma tegevuse laiendamisel.

⁷ "Opportunities of cross-border cooperation between small and medium cities in Europe" (2015) Luxembourg Institute of Socio-Economic Research http://www.espaces-transfrontaliers.org/fileadmin/user_upload/documents/Themes/Agglomerations/Opportunities-of-cross-border-cooperation-between-small-and-medium-cities-in-Europe_LISER_.pdf

Läti ettevõtjate arvamuse kohaselt on siiski Valga ettevõtetel head võimalused naaberriigis tegutsemiseks, kuna **ettevõtete tegutsemiskulud on madalamad kui Eestis**. Olenemata sellest ei ole Eesti ettevõtted eriti huvitatud ettevõtete loomisest ja laiendamisest Lätti. Selle peamiseks põhjuseks on viimase aja trend, mille kohaselt **Läti ettevõtted registreeritakse ümber Eestisse või alustatakse kogu ettevõtlusega seotud tegevust koheselt Eestis**.

Aastal 2018. muutis Läti on maksusüsteemi, mille peamiseks eeskujuks oli Eesti. Olenemata näidisriigi mudelist kujundati Lätis uus süsteem, mille puhul esineb nii sarnasusi kui ka erinevusi Eestiga.⁸ Peamised maksusüsteemide erinevused Eesti ja Läti vahel tulenevad maksude olemusest ning neile kehtestatud määradest. Üheks suurimaks sarnasuseks Eesti ja Läti vahel võib pidada astmelise tulumaksu olemasolu, mille puhul toimub maksustamine konkreetse aastatulu summade järgi (tabel 2). Standard käibemaksu suurusjärg on mõlemal riigil sarnane – Eestis 20% ja Lätis 21%. Olenemata sellest on rakendatakse Lätis veel 12%-list ja 5%-list käibemaksu ning Eestis 9%-list käibemaksu. Suurimaks erinevuseks riikide lõikes võib pidada mikroettevõtete maksustamist, mis Eestis puudub täielikult, kuid Lätis maksustatakse kõiki väikeettevõtjaid, kelle sissetulekud ei ületa 7000 eurot 15%-lise netokäibe määraga. Erinevused maksusüsteemides esinevad ka kogumispensioni ning töötuskindlustusmaks osas. Lätis pole antud makse kehtestatud, kuid Eestis on kogumispensioni määraks kehtestatud 2% ning töötuskindlustuse maksemääraks on töötajale on 1,6% ja tööandjale 0,8%. Seevastu on Lätis kõrgem sotsiaalmaks, mille suurus oleneb aastatulust – kuni 55 000 eurose tuluni on määratud 35,09%-line makse ning summat ületades rakendub solidaarsusmaks 11% ulatuses. Eestis on 2018. aastal kehtestatud sotsiaalmaksumäär, mille määr on 33%. Erinevusi esineb ka dividendidele seatud maksumäärade osas, mis Eestis on 14% ning Lätis 25%. Mõlema riigi puhul maksustatakse dividende juhul kui toimub nende väljamakse. Nii Eestis kui ka Lätis on aktsiisiga maksustatud tubakatooted, alkoholitooted ja kütused. Lisaks kuuluvad Eestis maksustamise alla elektrienergia ja pakendid ning Lätis mitte alkohoolsed karastusjoogid, kohvi, naturaalne gaas ja e-sigarettide vedelik. Eestis on kehtestatud maamaks, mille määr jääb vahemikku 0,1-2,5% ning Lätis on kehtestatud kinnisvaramaks määraga 0,2-3%. Mõlemal riigi puhul sõltub konkreetne määr kinnisvara turuhinnast ning kasutusotstarbest.

⁸ "Läti maksusüsteem on eilsest veidi rohkem Eesti nägu" BNS (2018)
<https://majandus24.postimees.ee/4361613/lati-maksususteem-on-eilsest-veidi-rohkem-eesti-nagu>

Tabel 2: Eesti ja Läti maksusüsteemide võrdlus 2018. aastal

Riik	Üksikisiku tulumaks	Käibemaks	Sotsiaalmaks	Kinnisvaramaks /maamaks	Dividendide maksumäär	Mikro-ettevõtte maks	Töötus-kindlustus	Kogumis-pension	Aktiisid
Eesti ⁹	Tulumaksu kinnipidamismäär on 20% Aastatulu kuni 14 400 eurot on maksuvaba tulu 6000 eurot aastas. Aastatulu 14 400 eurolt kuni 25 200 euroneni väheneb maksuvaba tulu vastavalt valemile $6000 - 6000 \div 10\,800 \times (\text{tulu summa} - 14\,400)$. Aastatuluga üle 25 200 euro on maksuvaba tulu 0.	Käibemaksu standardmäär on 20%, rakendatakse ka 9% määra.	Sotsiaalmaksu määr on 33%, mida maksab tööandja.	Maamaksumäär on 0,1-2,5%, sõltuvalt kinnisvara turuväärtusest, kasutusotstarbest ja asukohast.	Dividendide maksumäär on 14%. Dividende maksustatakse ainult nende välja maksmisel.	Puudub	Töötuskindlustusmakse määr töötajale on 1,6% ja tööandjale 0,8%	Kogumispensioni makse määr on 2%	Aktiisiga maksustatakse tubakatooted, alkoholitooted, kütused, elektrienergia ja pakendid.

⁹ "Maksumäärad" (2018) Eesti Maksu- ja Tolliamet <https://www.emta.ee/et/eraklient/tulu-deklareerimine/maksumaarad>

Riik	Üksikisiku tulumaks	Käibemaks	Sotsiaalmaks	Kinnisvaramaks /maamaks	Dividendide maksumäär	Mikro-ettevõtte maks	Töötus-kindlustus	Kogumispension	Aktsiisid
Läti ¹⁰	Aastatulu kuni 20 004 maksustatakse tulumaksumääraga 20% Aastatulu 20 005-55 000 maksustatakse 23% Aastatulu üle 55 000 maksustatakse tulumaksumääraga 31,40% Üldine maksuvaba tulu summa aastas on 900 eurot.	Käibemaksu standardmäär on 21%, rakendatakse ka 12% ja 5% määra.	Sotsiaalmaksu makstakse kuni aastatuluni 55 000 eurot sotsiaalmaksu määraga 35,09%, millest töötaja maksab 11% ja tööandja 24,09%. Summa, mis ületab 55 000 eurot maksustatakse solidaarsusmaksuga, mille määr on 11%.	Kinnisvara maksumäär 0,2%-3% sõltuvalt kinnisvara turuväärtusest või kasutusotstarbest.	Dividendide maksumäär on 25% . Alates 2018 aastast dividende maksustatakse ainult nende välja maksmisel.	Juriidilised ja füüsilised ettevõtlusega tegelevad väike-ettevõtjad (aasta käive all 7000 euro) maksavad 15% kalendriaasta netokäibest.	Puudub	Puudub	Aktsiisiga maksustatakse tubakatooted, alkoholitooted, kütused, mitte alkohoolsed karastusjoogid, kohvi, naturaalne gaas ja e-sigarettide vedelik.

¹⁰ "Taxes" (2018) Valsts ieņēmumu dienests <https://www.vid.gov.lv/en/taxes>

5.3. Ülevaade Valga-Valka piirkonna toetustest ja võimalustest ühtse ettevõtluskeskkonna arendamisel

Alljärgnevas tabelis on välja toodud Valga-Valka piirkonnas omavalitsuste, ettevõtjate, töötajate, asutuste jaoks olulisemad olemasolevad toetused ja võimalused, mille eesmärgiks on ettevõtluskeskkonna areng. Antud nimekiri ei ole täielik, kuid kajastatud on levinumaid, mis toodi välja nii intervjuudel kui ka fookusgruppides. Eelkõige on antud teenused suunatud äärealadele ehk Valga-Valka piirkonnale. Järgmistes peatükkides on kajastatud kõikide piirkonna toetuste ja võimaluste olemust, eesmäärke ja nende kasutamist.

Tabel 3: Valga-Valka piirkonnas olevad võimalused ja toetused ettevõtluskeskkonna arendamiseks

Valga-Valka piirkonnas olevad võimalused ja toetused ettevõtluskeskkonna arendamiseks	Valga linn	Valka linn
Valga-Valka Mobility programm	- Kvalifikatsiooni tõstmise kulude hüvitamine - Eesti keele koolituse kulude hüvitamine - Töölase mentorluse tasu maksmine	- Kvalifikatsiooni tõstmise kulude hüvitamine - Eesti keele koolituse kulude hüvitamine - Töölase mentorluse tasu maksmine
Ettevõtluse alustamise toetus Töötukassa ja Tööhõiveagentuuri poolt	- Hommikusoogid ettevõtjatega – osapooltevaheline info jagamine - Võimalus osaleda ettevõtluskoolitusel, mille tulemusel valmib äriplaani - Töötukassa toetab positiivse äriplaani olemasolul ettevõtlusega alustajat kuni 4474 euroga	- Hommikusoogid ettevõtjatega – osapooltevaheline info jagamine - Ettevõtluse alustamisega seotud koolitused, mille tulemusel valmib äriplaani - Positiivse äriplaani olemasolul võimalus saada lisakonsultatsioone - Tööhõiveagentuur toetab ettevõtlusega alustajat kuni 3000 euroga
Ettevõtluse alustamise toetus kohaliku omavalitsuse poolt	Puudub	Ühekordne toetus 1500 eurot ettevõtte kohta
Ettevõtluskeskkonna arengut ja konkurentsivõimekust tõstvad asutused	Valgamaa Arenguagentuur - alustavate ja tegutsevate ettevõtete konsultatsiooni teenused, projektide nõustamine ja koolituste korraldamine	- Läti Investeerimis- ja Arenguagentuur - alustavate ja tegutsevate ettevõtete nõustamine investeerimise, arengu ja rahastusvõimaluste kohta - Toetusprogrammide pakkumine - MÖTLE (THINK!), ALUSTA (START!), ARENDA (DEVELOP!) ja LAIENE (EXPAND!).

Äriklubi	Nõustamine ja kogemuste jagamine	Puudub
Riiklikud programmid ettevõtluskeskkonna arendamiseks	Puudub	Läti riiklik programm "Kasv ja tööhõive", (<i>"Growth and employment"</i>) millega suurendatakse erainvesteeringuid äärealadele ning parandatakse infrastruktuuri võimalusi.

5.4. Valga-Valka Mobility projekt

Üheks olulisemaks piirkonna ettevõtluskeskkonna mõjutajaks võib pidada **Valga-Valka Mobility projekti**, mis loob erinevaid võimalusi nii kohalikele ettevõtetele kui töötajatele. Antud projekt raames on võimalik Valga tööandjatel ning ettevõtetal, kelle juriidiline aadress asub Valga linnas **taotleda töötaja väljaõppega seotud kulude hüvitamist palgates endale töötaja Valka piirkonnast**. Tööandjal on võimalik taotleda Eesti Töötukassalt ¹¹:

- **Kvalifikatsiooni tõstmise kulude hüvitamist** – tööandjal on võimalik saada kompensatsiooni, et tõsta oma töötaja pädevust, võimaldada kutsetunnistuse saamist või mõne sertifikaadi omandamist (sh mootorsõiduki juhtimistunnistus)
- **Eesti keele koolituse kulude hüvitamist** – tööandjale hüvitatakse töötaja eesti keele õppega seotud kulud
- **Töölase mentorluse tasu maksmist** – tööandjal on võimalik taotleda tööalast mentorluse tasu maksmist, et oma ettevõttes töötaja välja koolitada. Mentorlustasu makstakse taotluse alusel kuni neli kuud peale töötaja tööle asumist

Töötukassa Valgamaa osakonnalt saadud andmete kohaselt on perioodil 01.02.2018-30.04.2018 Valga-Valka Mobility programmist mentorlustasu välja makstud summas 2915 eurot. Kvalifikatsiooni saamise ning eesti keele koolituste hüvitamiseks pole ettevõtted ja tööandjad paraku ühtegi taotlust esitanud. Üheks toetuste mittetaotlemise põhjuseks võib olla **inimeste vähene teadlikkus piirkonnas olemasolevatest võimalustest**, mistõttu ei oska tööandjad Töötukassa poole pöörduda, et hüvitist taotleda. Teisalt tuleb arvestada, et **programm sai alguse 2017 aasta augustist**, mistõttu ei ole piirkonnas tegutsevad ettevõtjad veel jõudnud piisavalt seda võimalust kasutada. Sellest tulenevalt on võimalik uuringu teises etapis analüüsida, kas ja kuidas on tööandjate lõikes muutunud hüvitiste kasutamine.

Läti Tööhõiveagentuuri andmete kohaselt on võimalik sarnaselt Valgale ka Valka linna ettevõtjatel ja tööandjatel taotleda Valga-Valka Mobility programmist **piiriülese töötaja kvalifikatsiooni tõstmise kulude hüvitamist**. Paraku ei ole Valka linnas veel loodud võimalusi tööandjatele, et hüvitada piiriülese töötaja keeleõpet ning toetada inimese kohapealset väljaõpet läbi mentorlustasu maksmise. Tegemist on uute teenustega, mille väljatöötamisega Läti Tööhõiveagentuur tänasel päeval aktiivselt tegeleb. Nii Eestis kui ka Lätis on piiriüleste töötajatega seotud hüvitiste maksmine piiratud. Mentorlustasu ja keeleõppega seonduvaid toetusi makstakse Valgas ja Valkas mõlema linna peale kokku kuni 50-le tööandjale. Mõlemal pool piiri on peamiseks hüvitise saamise kriteeriumiks piiriülese töötaja värbamine.

Toetava ja areneva ettevõtluskeskkonna loomiseks on oluline, et kõik osapooled oleksid teadlikud piirkonna pakutavatest võimalustest ja toetustest. Ettevõtjatele, tööandjatele ja töötajatele kvaliteetse ning kättesaadava informatsiooni edastamiseks teevad erinevad osapooled tihedat koostööd. Selleks korraldatakse mõlema omavalitsuse poolt **informatiivseid hommikusööke ettevõtetele**, et anda edasi teavet nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil tehtavate muudatuste kohta, kuid ka kogutakse teavet ettevõtjate probleemide kohta. Peale Valga-Valka Mobility rakendumist on antud tegevust rahastatud programmi eelarvest, et tagada osapoolte parem teadlikkus ning ettevõtluskeskkonna jätkusuutlikkus.

¹¹ "INTERREG Eesti-Läti piiriülese koostöö programm" (2018) Eesti Töötukassa <https://www.tootukassa.ee/content/tooandjale-ja-partnerile/interreg-eesti-lati-piiriulese-koostoo-programm>

5.5. Eesti Töötukassa ja Läti Tööhõiveagentuur ettevõtlusalustamise toetus Valga-Valka piirkonnas

Nii Valgas kui ka Valgas on tööturuteenuseid pakkuvate asutuste poolt loodud toetused, mis võimaldavad inimestel alustada ettevõtlusega. Eesti Töötukassas jagab töötutele või tööotsijana arvel olevatele mittetöötavatele vanaduspensioniealistele inimestele **ettevõtlusalustamise toetust (EVAT)**, et motiveerida ja soodustada inimeste tööturule sisenemist. Toetust taotlev isik peab olema vähemalt 18-aastane, läbinud ettevõtluskoolituse või omama majandusalast haridust. Ettevõtlusealustamise toetust saavad taotleda isikud, kellel on ettevõtluskogemus vähemalt ühe kalendriaasta lõikes. Vastava kogemuse või hariduse puudumise korral on võimalik Eesti Töötukassa kaudu läbida koolitus, mille käigus omandatakse ülevaade ettevõtte loomisest ning juhtimisest. Kohustuslikuks ettevõtluskoolituse mahuks on seatud 56 tundi, kuid Töötukassa arvestab ka ülikoolis läbitud aineid piisava kogemusena kui õppeained vastavad ettenähtud sisu ning mahu nõuetele. Aastal 2018 on ettevõtlusealustamise toetuse suurus 4474 eurot.¹²

Tabel 4: Valga linnas EVAT summa perioodil 2015-2017

Toetuse saamise aasta	Toetuse saajad	Toetuse summa (euro)
2015	4	17 891
2016	4	16 783
2017	10	44 221
Kokku	18	78 895

Allikas: Eesti Töötukassa

Perioodil 2015-2017 on Töötukassa Valgamaa osakonda esitatud kokku 42 avaldust ettevõtlustoetuse saamiseks. Valga linnas on antud ajaperioodil püsinud taotluse esitamise arv 12-15 vahel, mis näitab inimeste pidevat huvi ettevõtluse alustamise vastu. Nii 2015 kui ka 2016 aastal rahuldati kõikidest esitatud sooviavaldustest kokku 8 taotlust, mis on tagasihoidlik arv võrreldes esitatud avalduste arvuga. Töötukassa andmete põhjal on ligi 92% toetuse mitteandmise põhjuseks puudused äriplaanis või ei ole äriplaani erinevatel põhjustel teostatav, mistõttu on planeeritav tegevus suure riskiga. Ettevõtlusalustamise toetust ei ole väljastatud ka maksuvõlgade ning lapse elatise võlgnevuse tõttu. Samuti on keeldutud toetuse maksmisest, kui taotlejal on osalus toimivas ettevõttes või kui eelmisest toetuse saamisest ei ole möödas kuus kuud. Aastal 2017 püsis ettevõtlusalustamise toetuse taotluste arv endiselt samal tasemel, kuid rahuldatud avalduste arv tõusis 10-ni. Sellest tulenevalt võib järeldada, et toetuse vajadus on piirkonnas tõusnud ning inimesed muutuvad teadlikumaks piirkonnas pakutavatest võimalustest.

Tabel 5: Valga linnas elavate inimeste poolt esitatud EVAT taotluste arv ning positiivse otsuse saanute arv perioodil 2015-2017

Nõuetekohase taotluse esitamise aasta	2015	2016	2017	Kokku
Ettevõtluse alustamise toetuse taotlemiseks esitatud avalduste arv	15	12	15	42
Rahuldatud avalduste arv	4	4	10	18

Allikas: Eesti Töötukassa

¹² "Ettevõtluse alustamise toetus" (2018) Eesti Töötukassa
<https://www.tootukassa.ee/content/teenused/ettevotluse-alustamise-toetus>

Aastatel 2015-2017 on Valga linnas enim ettevõtlusalustamise toetusi taotletud ja positiivse otsuse saanud kutse- teadus- ja tehnikaalastel tegevustel (5 taotlust) ning muudel teenindavatel tegevustel (3 taotlust). 2017. aastal on lisaks eelpool mainitud tegevusaladele lisandunud ka hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont (2 taotlust) ning töötlev tööstus (2 taotlust). Lähtudes Töötukassa andmetest on märgata, et Valga linna ettevõtlusealustamise toetuse saajate tegevusvaldkonnad kattuvad enamasti piirkonnas tegutsevate peamiste sektoritega, mistõttu on oluline jätkata toetuste jagamist, et tagada ettevõtluskeskkonna jätkusuutlikkus ning vähendada tööpuuduse osakaalu piirkonnas.

Tabel 6: Valga linnas EVAT abiga loodavate ettevõtete jaotus tegevusala järgi perioodil 2015-2017

Ettevõtte peamine tegevusala valdkond (EMTAK)	2015	2016	2017	Kokku
Haldus- ja abitegevused		1		1
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont			2	2
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	2			2
Kutse- teadus- ja tehnikaalane tegevus	1	1	3	5
Majutus ja toitlustus	1			1
Muud teenindavad tegevused		1	2	3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne		1	1	2
Töötlev tööstus			2	2
Kokku	4	4	10	18

Allikas: Eesti Töötukassa

Sarnaselt Eesti Töötukassale on Läti Tööhõiveagentuur samuti loonud meetmed, mis toetavad ettevõtlusega alustamist. Registreeritud töötutel, kellel on ettevõtluse kogemus, omandatud ettevõtluse, ärijuhtimise või muu taolise tegevusalaga seotud haridus on võimalik taotleda toetust ettevõtlusega seotud tegevuse alustamiseks. Samuti on seda võimalik teha inimestel, kes on läbinud 120 akadeemilise tunni mahus ettevõtlusalase koolituse. Meetmes osalemiseks saavad töötuna registreeritud isikud Läti Tööhõiveagentuur nõu ja toetust erinevates ettevõtluse alustamise etappides. Esialgu toimuvad 20 konsultatsiooni 6 nädala jooksul, mille käigus jagatakse osalejatele informatsiooni äriplaani koostamise ja väljatöötamise kohta. Perioodil 2015-2017 osales Läti Tööhõiveagentuuri ettevõtluse alustamise konsultatsioonidel Valkas kokku 11 inimest. Nõustamisteenusest said osa ettevõtlusega alustavad isikud, kelle tegutsemisvaldkonnaks oli ürituste korraldamine, metallitöötlemise tooted, õiguslane nõustamine, köögitarvikute valmistamine jne.

Tabel 7: Valka linnas ettevõtlus alustamise konsultatsioonidel osalenud isikute arv perioodil 2015-2017

Aasta	Konsultatsioone saanud isikute arv
2015	2
2016	2
2017	7

Allikas: Läti Tööhõiveagentuur

Peale eksperdi positiivset otsust ja tagasisidet saab töötü alustada äriplaani elluviimisega, kuid vajadusel on võimalik ettevõtte esimesel tegutsemise aastal saada veel konsultatsioone Tööhõiveagentuurist. Lisaks on äriplaani käivitajale ettenähtud äritoetus kuni 3000 eurot, kuid lõplik summa selgub äriplaanis

kajastatud eelarvest ning käivitatava ettevõtte üldisest ideest. Ettevõtte loomisest kuni kuue tegutsemise kuuni on võimalik taotlejal saada ka igakuiseid toetusi, mis on vastavuses riikliku miinimumpalga määraga.¹³ Perioodil 2016-2017 oli kokku kolm ettevõtluse alustamise toetuse saajat, kes kõik said poole aasta jooksul kokku toetust summas 3000 eurot. Peale selle toetas Läti Tööhõiveagentuur ettevõtlusega alustajaid toetuse andmise perioodil miinimumpalga suuruse (380 eurot) lisatoetusega.

Tabel 8: Valka linnas EVAT summa perioodil 2016-2017

Toetuse saamise aasta	Toetuse saajate arv	Toetuse summa (euro)
2016	1	3000
2017	2	6000

Allikas: Läti Tööhõiveagentuur

5.6. Valka kohaliku omavalitsuse ettevõtlusalustamise toetus

Ettevõtluskeskkonna arendamisel mängib olulist rolli kohaliku omavalitsuse toetus, mis võimaldab inimestel luua uusi ettevõtteid ning toetada nende jätkusuutlikkust. Valka omavalitsus võimaldab taotluse alusel **toetada alustavaid ettevõtteid 1500 euroga**. Valga omavalitsuses taoline toetus puudub ning ettevõtetega seotud toetused ja nõustamine toimub peamiselt Valgamaa Arenguagentuuris. Valka omavalitsuse andmete kohaselt on viimastel aastatel rahalist toetust saanud väikeettevõtted, kelle tegevusalad on seotud liha-, õmblus- ja puidutööstuse, juustu pakkimise, maiustuste toomise, massaaži-, autohoolduse- ning turismiteenustega. Paraku on kohalikul omavalitsusel alustava ettevõtja toetuse eelarve väike ning kõikidel ettevõtetel ei ole võimalik vajalikku toetust taotleda. Valka omavalitsuse poolt pakutava ettevõtluse alustamise toetuse tulemuslikkust hinnatakse ettevõtja poolt esitatava aastaaruande teel. Tänapäevani toetust saanud ettevõtted on siiani aktiivsed ning pakuvad piirkonnas oma teenuseid ning tooteid. Olenemata väiksest toetuse summast peavad kohalikud ettevõtjad omavalitsuse tegevust edukaks.

Tabel 9: Ettevõtluse alustamise toetus Valka omavalitsuse poolt aastatel 2016-2018

Aasta	Ettevõtete arv	Toetuse summa
2016	8	10 000
2017	7	5 000
2018	5	5 000

Ettevõtluse arendamiseks tegeleb nii Valga kui ka Valka omavalitsus ja asutused pidevalt tööandjate ja ettevõtete otsimisega, kes soovivad piirkonda laiendada ning töökohti juurde luua. Selleks koondatakse vajalikud andmed ja teave ning levitatakse kõigi asjasse puutuvate osapoolte vahel. Samuti annavad omavalitsused teavet ning infot olemasolevate ruumide ja hoonete kohta ning vajadusel aitavad kaasa nende ostmisele või väljaüürimisele.

5.7. Valgamaa Arenguagentuuri ja Läti Investeeringu- ja Arenguagentuuri tegevused ettevõtete toetamisel

Ettevõtluskeskkonna arendamisel ja konkurentsivõime parandamisel Valgas on oluline roll **Valgamaa Arenguagentuuril**, mis pakub erinevaid teenuseid ettevõtjatele, mittetulundusühingutele, kohalikele omavalitsustele ning turismiedendajatele. Ettevõtlusalased teenused võib jagada alustavate ettevõtete

¹³ http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=320&mid=383&new_lang=en

ning tegutsevate ettevõtete teenusteks, mille käigus nõustatakse ettevõtjaid erinevates etappides – ettevõtte asutamine, äriplaani koostamine, toetuste taotlemine ning analüüside koostamine. Konsultatsioonid on ettevõtetele tasuta ning keskmiselt kulub ühe ettevõtte nõustamiseks 3,5 tundi.¹⁴ Samuti jagab agentuur ettevõtetele olulist teavet mitmesuguste taotlusvoorude ning rahastusvõimaluste kohta. Valgamaa Arenguagentuuri sõnul kasutavad piirkonnas alustavad ettevõtted kõige enam arenguagentuuri nõustamise ja äriplaaniga seotud konsultatsioone ning tegutsevad ettevõtted pigem uurivad, millised on erinevate toetuste tingimused ja võimalused.

Valgamaa Arenguagentuuri kogemuste põhjal peavad alustavad ettevõtted olema teadlikud oma toodete ja teenuste müügikanalistest, kuna piirkonnas on turg väike ning ostujõud madal. Üha enam muutub oluliseks oskus ja teadmine uute tehnoloogiate olemasolust ning kasutamisest, samuti peavad ettevõtjad olema suutelised hindama ja teadma oma konkurente, et turul püsida. Selleks on käivitatud iga-aastased Kagu-Eesti mentorklubi tegevused, mis aitavad ettevõtjatel suurendada teadmisi, vahetada kogemusi ning laiendada suhtlusvõrgustikku. Lisaks on võimalik ettevõtjal teha koostööd klubisse kuuluva mentoriga, kes abistab personaalselt erinevatel ettevõtlusega seotud teemadel. Järgnevalt on välja toodud Valgamaa Arenguagentuuri nõustatud klientide arv maakonna lõikes. Agentuuri sõnul on võimalik eeldada, et ligi kolmandik välja toodud ettevõtetest on registreeritud Valga linna. Tabelis on alustavate ettevõtete seas nii füüsilised isikud, kes plaanivad ettevõtlusega alustada kui ka kuni kolme aasta vanused ettevõtted.

Tabel 10: Valgamaa Arenguagentuuri nõustatud ettevõtete arv Valga maakonna

Aasta	Alustavad ettevõtted	Tegutsevad ettevõtted
2015	261	77
2016	298	132
2017	285	89

Allikas: Valgamaa Arenguagentuur

Lisaks eelnevale on Valgamaa Arenguagentuuri tegevustes oluline osa partneritega (Lõuna-Eesti arenduskeskused, LEADER grupid, kompetentsikeskused jne) koostöös ettevõtjatele suunatud sündmuste, koolituste, infopäevade, messide, mentorklubide läbiviimine, samuti erinevate sektorite – puidu, toidu, metalli ja turismi - koostöö algatamine ja toetamine. Valgamaa Arenguagentuuri all toimib ka Valga Külustuskeskus, kes kogub, korrastab, talletab andmebaasides (sh Valgamaa turismiveeb ja Visitestonia.com) ning jagab tasuta informatsiooni külalistele Valgamaa, Eesti ja Läti lähiümbruse turismiobjektide, vaatamisvääruste, majutus-, toitlustusettevõtete, aktiivse puhkuse veetmise võimaluste, kultuuri- ja spordisündmuste, giiditeenuse osutajate ja transpordivõimaluste kohta ning koostab selleks vajalikke infomaterjale.

Valgamaa Arenguagentuuri sõnul otsivad nii alustavad kui ka tegutsevad ettevõtted pidevalt teavet erinevate rahastusvõimaluste kohta. Nende sõnul on Eestis peamiseks rahastusallikateks Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, KredEx ning Euroopa Liidu Struktuurifond. Üheks takistavaks asjaoluks investeringute taotlemisel on **karmid nõuded ning tingimused**, millele ettevõtted peavad vastama, et toetusi saada. Selle tulemusena on **kohalikud ettevõtted loobunud võimalusest taotleda rahastust**, kuna enamasti kulub kriteeriumitega vastavusse jõudmiseks palju ressursse. Lisaks karmidele nõuetele taotluse etapis, valmistab ettevõtjatele keerukust rahastuse saamisel sellele järgnev **aruandlus ning muu bürokraatia**. Andmete kogumise põhjal võib öelda, et ettevõtjad on murelikud esitatava dokumentatsiooni osas, kuna tingimuste mittetäitmise korral tuleb taotletud toetus tagastada.

¹⁴ Valgamaa Arenguagentuuri koduleht <http://arenguagentuur.ee/teenused/ettevotete-noustamine/teenused-alustavale-ettevotjale/>

Piirkonna ettevõtjate sõnul on teiseks takistuseks olemasolevate **rahastusallikate fookus**. Kui varasemalt olid toetused suunatud ettevõtete arengu toetamisele, siis üha enam on erinevate rahastusallikate tähelepanu suunatud nõ pehmetele valdkondadele nagu **uuringud ja analüüsid**. Selliseid tegevusi ei pea enamus Valga-Valka piirkonna ettevõtjaid siiski vajalikuks ning puudust tuntakse eelkõige võimalustest, mis edendaksid ettevõtlust. Tulenevalt välja toodud takistusest on ettevõtjatel pigem **hirm osaleda erinevates programmides ning toetuse taotlustes**, kuna kardetakse rahastuse saamisega kaasnevat asjaajamist ning toetuse tagasimaksmise kohustust. Sellest tulenevalt piirkonna ettevõtjad pigem ei kasuta olemasolevaid rahastuse võimalusi, mistõttu on piiratud nii ettevõtete kui ka kogu ettevõtluskeskkonna areng.

Valka linnas ja lähipiirkonnas samasugune asutus puudub, kuid riiklikul tasandil on **loodud Läti Investeeringu- ja Arenguagentuur (LIAA)**, kelle eesmärgiks on edendada ettevõtluse arengut ja soodustada välisinvesteeringuid, et tõsta Läti ettevõtjate konkurentsivõimet nii sise- kui ka välisurgudel. Läti Investeeringu- ja Arenguagentuur aitab leida sobilikke äripartnereid ja investeeringukohti, samuti pakutakse teavet mitmete riiklike toetusprogrammide rakendamise ning Euroopa Liidu poliitikate, õigusaktide, eeskirjade ja kaubandussüsteemide kohta. Läti Investeeringu- ja Arenguagentuur võimaldab ettevõtetele järelevalveteenust ja toetust pärast investeeringute või hangete läbiviimist ning on vastutav Norra finantsmehhanismi programmi "Ettevõtluse arendamine, innovatsioon, väikesed ja keskmised ettevõtted" ("*Business Development, Innovation and SMEs* "). Lisaks rakendab agentuur riikliku turismipoliitika elluviimist ja edendab valdkonda kui olulist Läti majandussektorit. ¹⁵ Läti Investeeringu- ja Arenguagentuur keskendub välisinvesteeringute puhul järgmistele valdkondadele nagu puidutöötlemine; metallitööstus ja masinaehitus; transport ja ladustamine; infotehnoloogia (sh ülemaailmsed äriteenused); roheline tehnoloogia; tervishoid; eluteadused (*Life sciences*) ja toiduainete töötlemine. ¹⁶

Läti Investeeringu- ja Arenguagentuuri kaudu on ettevõtjatel võimalik osaleda mitmesugustes toetusprogrammides – **MÕTLE (THINK!), ALUSTA (START!), ARENDA (DEVELOP!) ja LAIENE (EXPAND!)**. Esimene toetusprogramm – *THINK* – on mõeldud alustavatele ettevõtetele, kellel puudub konkreetne äriidee, kuid on otsustanud alustada ettevõtlusega. Antud tegevuse eesmärgiks on tõsta kogukondade teadlikkust uuenduslikust ettevõtlusest ning julgustada oma ettevõtte käivitamist. Programmi raames korraldatakse häkatone, võrgustike kohtumisi, töötubasid ning muid tegevusi, mis aitavad ettevõtjatel oma eesmärkideni jõuda. THINK programmi üldeelarve on 5 303 932 EUR, millest 85% on ette nähtud Euroopa Regionaalarengu Fondist ja 15% kaetakse Läti riigieelarvest. ¹⁷

Teiseks programmiks on *START!*, mille puhul on ettevõtjatel olemas äriidee, mis vajab täiendamist ning äriplaani koostamist. Enamasti on antud programmi sobilikud ettevõtjad, kes otsivad mentorlust ja juhendamist, et oma ideed testida. Alates 2016. aastast on Lätis 15 ettevõtlusinkubaatorit, mille peamine eesmärk on nõustada konkurentsivõimelisi ning jätkusuutlikke äriideid. Inkubaatorid pakuvad terviklikke toetusmehhanisme nagu konsultatsioonid, mentorlus, juhendamine ja kaasfinantseerimine. Inkubaatorisse sisenemisel jagatakse kõik ettevõtjad sõltuvalt nende valmisoleku tasemetest kahte rühma – eelinkubatsiooni ja inkubeerimisperioodi. Esimesel juhul kestab 6 kuud ja sisaldab esialgse äriidee hindamist, konsultatsiooni ärimudeli täiustamiseks, ärialaste oskuste arendamist, äripinna ja kontoritarvete kättesaadavust ning toetust kuni 2000 eurot. Inkubeerimisperiood, mis kestab 4 aastat, sisaldab endas kõiki eelinkubatsioonis saadud toetusi, individuaalsete eesmärkide arendamist ja mentorlust. Samuti on võimalik taotleda toetust, millega kaetaks 50% erinevate teenuste (testimine, turu-

¹⁵ "Activities" (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/about/about-liaa/activities>

¹⁶ "Sectors and industries" (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/sectors-and-industries>

¹⁷ "THINK! – Start-up Ecosystem" (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-up-ecosystem/think>

uuringud jne) kulud kuni 10 000 euro ulatuses ning materjalide või seadmete kulud kuni 5000 euro ulatuses. Esialgne inkubatsioonitoetus on ligi 50 000 eurot.¹⁸

Kolmas toetusprogramm jaguneb omakorda neljaks alaprogrammiks – innovatsiooni, käivitamise tugiprogramm, start-up visa ja teadusliku uurimistöö tulemuste kommercialiseerimise toetamine. Alaprogrammidele on kehtestatud erinevad tunnused ja kriteeriumid, millele ettevõtted peavad vastama, et kasutada ettenähtud võimalusi ja toetusi. Kõikide programmide eesmärgiks on toetada olemasolevate ettevõtete arengut läbi mitmesuguste meetmete, et edendada Lätis ettevõtete kasvu ning jätkusuutlikkust.

¹⁹

Neljas programm on ettevõtetele, kellel on olemas konkreetne toode või teenus ning kelle eesmärgiks on laieneda rahvusvahelisele turule. Läbi programmi otsivad ettevõtted eelkõige välismaiseid äriühingustikke, mille kaudu tutvustada oma toodet või teenust. Toetatavateks teenusteks on osalemine rahvusvahelistel messidel, konverentsidel, kaubavahetusega seotud üritustel ja vastuvõttudel, kus osalevad Läti kõrgemad ametnikud. Samuti on võimalik ettevõtjatel hinnata tootmise ja toote nõuetele vastavust ning saada konsultatsioone Läti Investeerimis- ja Arenguagentuuri välisriikide esindajatega. Toetuse suurus jääb vahemikku 15 000 kuni 200 000 eurot saaja kohta ja rahastamisvõime erineb 80-100% ulatuses.²⁰

Valka linnast on Läti Investeerimis- ja Arenguagentuuriga koostööd teinud kaks ettevõtet, mille puhul said mõlemad toetust Euroopa Liidu Strukturiifondist perioodil 2014-2020 allprogrammi "Rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine" raames. Läti Investeerimis- ja Arenguagentuuri sõnul toetati üht ettevõtet rahvusvahelisel messil osalemisel ning teine sai toetust potentsiaalsete partnerite leidmiseks.

5.8. Valgamaa Äriklubi kohtumised

Valga piirkonnas toimuvad ka iga kuised **Äriklubi kohtumised**, kuhu kutsutakse mitmesuguste asutuste esinejaid, kes tutvustavad ettevõtjatele oma kogemusi ning vajadusel annavad ettevõtlusalast nõu. Äriklubi tegevuse raames on korraldatud ettevõtluspäevi, piirkonna ettevõtete tutvustamist, noorte ettevõtluskonkursse, Ettevõtlus galat jne. Äriklubi on toiminud alates 1994. aastast ning tänaseks kuulub sinna 49 liiget kohalikest ettevõtetest, omavalitsusest, Töötukassast ning teistest asutustest.²¹ Andmete kogumisel selgus, et Valka linn on Valga Äriklubi korduvalt külla kutsunud, et tutvustada kohalikul tasandil klubi ideed ning alगतada ka Valkas sarnaste põhimõtete ning ülesannetega organisatsioon. Paraku pole tänasel päeval veel sellist klubi Valka piirkonnas loodud.

5.9. Läti riiklik programm „Kasv ja tööhõive“

Intervjuude läbiviimise käigus toodi Valka linna omavalitsuse esindajate seas esile ka **riiklik programm „Kasv ja tööhõive“** (*“Growth and employment”*), mille eesmärk on saavutada riiklikud arenguprioriteedid, mis oleksid vastavuses „Euroopa 2020“ seatud suundadega.²² Programm on rahastatud Euroopa Regionaalarengu Fondist, Ühtekuuluvusfondist ja Euroopa Sotsiaalfondist ning aitab kaasa kohalikele ettevõtluskeskkonna arengule. Antud programm võimaldab suurendada erainvesteeringuid äärealadele ning parandada infrastruktuuri võimalusi väikestes ja keskmistes ettevõtetes. Valka kohaliku omavalitsuse

¹⁸ “START – Start-up Ecosystem” (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-up-ecosystem/start>

¹⁹ “DEVELOP – Start-up Ecosystem” (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-up-ecosystem/develop>

²⁰ “EXPAND – Start-up Ecosystem” (2018) Investments and Development Agency of Latvia <http://www.liaa.gov.lv/en/invest-latvia/start-up-ecosystem/expand>

²¹ Valgamaa Äriklubi koduleht <http://ariklubi.riiska.ee/>

²² “Growth and employment” (2018) European Commission http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2014-2020/latvia/2014lv16maop001

sõnul on tänasel päeval Valka piirkonnas käimas 6 projekti, mis on rahastatud „Kasv ja tööhõive“ programmist. Tulenevalt aega nõudvatest bürokraatlikest protsessidest on käimasolevad projektid on pikaajalised, kuid eelduste kohaselt valmivad kõik projektid aastaks 2020. Lähiajal on valmimas esimesed kaks projekti, millega on piirkonda loodud tööstusalad suurusega 2000 ruutmeetrit. Täna on tööstusalade kasutamiseks sõlmitud ka eellepingud, mille tulemusena edendatakse kohalikku ettevõtlust ning luuakse uusi töökohti.

Lisaks kohalikule omavalitsusele on programmiga seotud ka Läti Tööhõiveagentuur, mis viib ellu mitmesuguseid sotsiaalseid projekte, mis aitavad parandada nii tööhõivet kui ka tööturгу ning toetavad integreerumist ühiskonda. Hetkel on Läti Tööhõiveagentuur seotud kuue erineva projektiga.

Esimeseks oluliseks projektiks on „Tööturu prognoosimise süsteem“ (*„Labour Market Forecasting systems“*), mille eesmärgiks on luua alus, mis võimaldab teha majanduslikke otsuseid lähtuvalt tööturu olukorrast. Süsteem annab kiire ja põhjaliku ülevaate oskuste ja elukutsete vajadusest nii lühikesel, keskmisel kui ka pikal perioodil. Samuti on võimalik tööturu prognoosimise süsteemist saada teavet õppimisvõimaluste kohta, mis mõjutavad tuleviku ametikohti.²³

Teine projekt on „Töötute hariduse toetamine“ (*„Support to the education of unemployed people“*), mille abil julgustatakse töötuid ja töötajaid tööturule minemisel. Selles on ettenähtud mitmesugused tegevused nagu konsultatsioonid, eriala omandamine, koolitustel osalemine, autojuhilubade saamine ning väljaõpe sobilikus ettevõttes. Siinkohal on peamiseks sihtrühmaks madalama kvalifikatsiooni ja teadmistega töötajad, kelle on võimalik heade tulemuste korral saada õpingute ajal stipendiumit 100 eurot kuus.²⁴

Kolmas projekt on „Noorte garantii“ (*„Youth Guarantee“*), mille peamiseks eesmärgiks on edendada 15-29 aastaste noorte üleminekut hariduse omandamiselt töökoha leidmiseni. Selle projekti peamised tegevused on kutsehariduse omandamine, mitteformaalsed koolitused, esimene töökogemus, töötoad, subsideeritud töökohad, äritegevuse alustamiseks antav abi ja piirkondliku liikuvuse toetamine.

Neljas projekt „Subsideeritud töökohad töötutele“ (*„Subsidized jobs for the unemployed“*) on eesmärgiks seadnud pikaajaliste töötute, töövõimetute ja puudega inimeste kaasamise tööturule. Selleks on kujundatud mitmesugused meetmed, mis vastavad sihtrühma vajadustele. Projekti kaudu on võimalik luua töökohas sobilikud tingimused vähenenud või puudega inimesele, samuti on võimalik kasutada viipekeele tõlke ning teisi vajaminevaid tugiteenuseid. Lisaks saab projekti sihtrühm taotleda transpordikulude hüvitamist kui töökoht asub elukohast kaugemal.²⁵

Viiendaks projektiks on „Pikaaegsete töötute toetamine“ (*„Support for the long-term unemployed“*), mis aitab kaasa pikaajaliste töötute kaasamisele ühiskonda ning lihtsustab püsiva töökoha, sobiliku hariduse või koolituse leidmist. Kogu projekti eesmärgiks on vähendada tööturult eemal olnud isikute sotsiaalne tõrjutus ning tagada nende toimetulek. Antud projekt sisaldab individuaalset ja grupi nõustamist, tervisekontrolli, motivatsiooniprogrammi ja erinevaid toetusmeetmeid. Samuti antakse nõu vähenenud

²³ „Summary of the project No. 7.1.2.2./16/I/001 „Development of the labour market forecasting system“ (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=920&new_lang=en

²⁴ „Support to the education of unemployed people“ (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=921&new_lang=en

²⁵ „Subsidized jobs for the unemployed“ (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=922&new_lang=en

töövõimega või puudega inimestele, kuidas tööturul hakkama saada ning tutvustatakse nende võimalusi tööturul osalemiseks.²⁶

Lisaks on programmiga „Kasv ja tööhõive“ seotud töövahendusteenus EURES, millest on täpsemalt juttu uuringu järgmises osas peatükis 6.6 „EURES töövahendusteenus Valgas ja Valkas“.

6. Piiriülese tööjõu liikumise arengut mõjutavad tegurid

6.1. Demograafiliste näitajate mõju tööturule

Eesti ja Läti üldiseid demograafilisi näitajaid iseloomustab **vananev ühiskond ning elanikkonna vähenemine**, mille peamisteks põhjusteks on piirkonnast väljaränne, madal iive ning noorte vähenemine osakaal elanike seas.²⁷ Vananeva ühiskonna ning elanikkonna vähenemisega kaasnevad mitmed probleemid, mis mõjutavad üldiseid majandusnäitajaid kui ka sotsiaalsüsteeme. Tuginedes Valga-Valka piirkonda iseloomustavale statistikale ja intervjuudest saadud andmetele saab väita, et ka piirialadel on märgata rahvastiku vähenemise trendi.

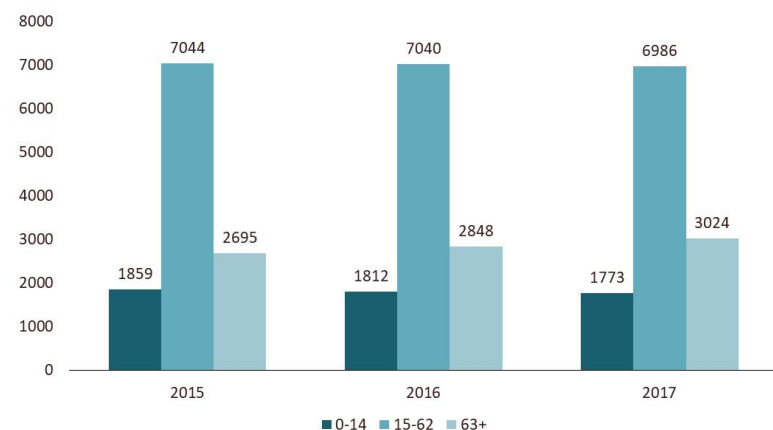
Tabel 11: Valga ja Valka elanike arv perioodil 2015-2017

Linn	2015	2016	2017
Valga linn	11 598	11 700	11 783
Valka linn	4966	4852	4718

Allikas: Rahvastikuregister, Läti Statistikaamet

Piirkonna ettevõtluskeskkonda mõjutavaks faktoriks on tööealise elanikkonna vanus ja osakaal. Analüüsides Valga vanuselist koosseisu on näha, et kõige enam elab linnas inimesi vanuses 15-62, paraku on aastate lõikes märgata antud vanusegrupi järkjärgulist vähenemist. Perioodil 2015-2017 on vanusegrupis 0-14, kuhu kuuluvad lapsed ja noored, toiminud kõige suurem langus. (joonis 5).

Joonis 5: Valga linna vanuseline koosseis perioodil 2015-2017

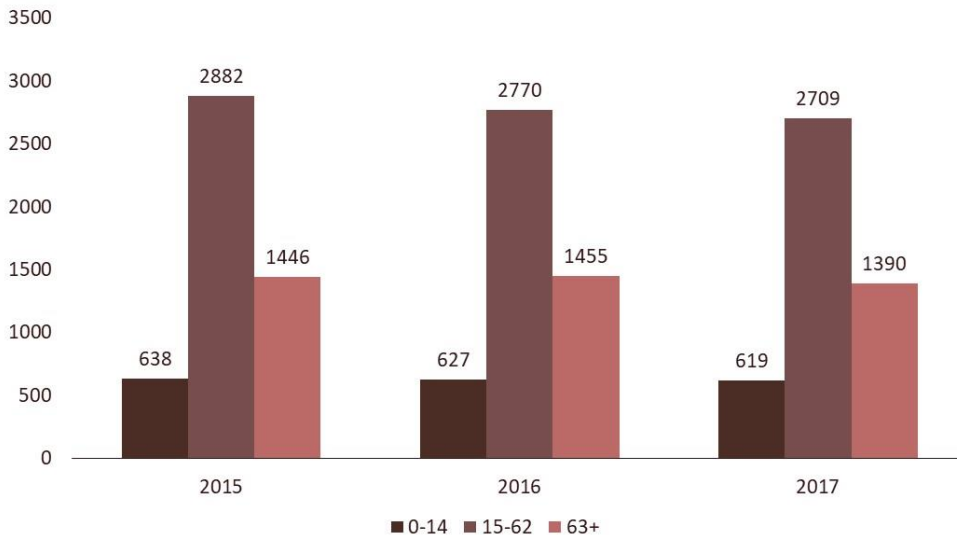
²⁶ „Support for the long-term unemployed“ (2017) State Employment Agency of Latvia http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=76&mid=490&txt=923&new_lang=en

²⁷ "Health in the Baltic Countries 2015" (2017) National Institute for Health Development, The Centre for Disease Prevention and Control, Health Information Centre of Institute of Hygiene https://intra.tai.ee//images/prints/documents/149787347942_Health%20in%20the%20Baltic%20Countries.pdf

Analüüsidest Valka linna vanusegruppe, siis on märgata, et enim on piirkonnas inimesi, kes on vanuses 15-62. Perioodil 2015-2017 on toimunud antud vanusegrupi kahanemine. (joonis 6).²⁸

Võrreldes Valga ja Valka vanuselist koosseisu, siis vanusegruppides 0-14 ning 15-62 on üldine trend sarnane. Kui Valga linna puhul oli märgata järjest suurenevat elanike arvu vanusegrupis 63+, siis Valka linnas on ka antud vanusegrupp kahanemas.

Joonis 6: Valka linna vanuseline koosseis perioodil 2015-2017

Elanikkonna vananemisega kaasneb inimeste vähenenud töövõime ning toimetulek. Lisaks vanusele võivad elanike töövõimet takistada kroonilised haigused, õnnetusjuhtumid ning erinevad sõltuvused. Töötukassa Valgamaa osakonna sõnul on Valgas ja Valkas palju inimesi, kellel on vähenenud töövõime erinevatel põhjustel. Paraku on piirkonnas väga vähe töökohti, mida oleks võimalik pakkuda vähese töövõimega inimestele, et tagada nende toimetulek. See on ka üheks peamiseks põhjuseks, miks piirkonnas on suur **töötute inimeste osakaal** (tabel 10). Analüüsidest aastat 2015, siis on Valga linnas 573 ning Valka linnas 257 töötut. Võrreldes 2015. aastat järgneva aastaga, siis on märgata, et mõlemas linnas on töötute arv vähenenud - Valga linnas 14 töötut võrra ning Valka linnas 36 inimese võrra. Siinkohal on keeruline välja tuua konkreetset põhjust, kuid võib eeldada, et see on seotud suurenenud töökohtade arvuga turul ja üleüldise majanduskasvu ja sellega kaasneva töötuse langusega. Perioodil lõpul on Valga linnas taas suurenenud töötute arv 563-ni, kuid Valka linnas on antud näitaja vähenenud 70 inimese võrra. Lähtuvalt Statistikaameti ja Valgamaa Töötukassa osakonna andmetest (tabel 11) võib eeldada, et Valgas on suurenenud registreeritud töötute arv Läti piiriäärsete elanike tõttu.

Ettevõtluskeskkonda mõjutavaks teguriks on ka Valga-Valka tööturul pakutavate töökohtade vähenenud atraktiivsus, mille tõttu piirkonnas lahkuvad noored inimesed ning kõrgema haridustasemega tööjõud. Sellest tulenevalt on nii Valgas kui ka Valka linnas rohkem töötajaid, keda iseloomustavad vähesed oskused ning madal kvalifikatsioon. Antud asjaolu on üheks peamiseks põhjuseks, miks kohalikud tööandjad ei leia endale kohalike elanike seast vajalikke oskustöötajaid ja spetsialiste, mistõttu kannatab nii ettevõtte kui ka piirkonna üldine ettevõtluskeskkonna areng.

²⁸ "Health in the Baltic Countries 2015" (2017) National Institute for Health Development, The Centre for Disease Prevention and Control, Health Information Centre of Institute of Hygiene https://intra.tai.ee//images/prints/documents/149787347942_Health%20in%20the%20Baltic%20Countries.pdf

Tuginedes omavalitsuste, asutuste, piiriüleste töötajate ja ettevõtete käest kogutud infole võib väita, et **töäjõud liigub pigem Valkast Valga linna**, mistõttu **väheneb sealne elanike arv** ning **suureneb tööjõu vajadus**. Antud asjaolu kinnitavad ka Töötukassa Valga osakonna andmed, mille järgi **kasvab tööotsijate arv aasta aastalt** (tabel 12).

Tabel 12: Registreeritud töötute arv Valga ja Valka linnas perioodil 2015-2017

Linn	2015	2016	2017
Valga linn	573	559	563
Valka linn	257	221	151

Allikas: Läti Statistikaamet, Eesti Statistikaamet

Tabelis 13 toodud andmete põhjal on näha, kuidas on nelja aasta jooksul tõusnud Läti kodakondsusega Töötukassa Valga osakonnas arvel olevate isikute arv. Paraku pole võimalik täpseid andmeid Lätist tulnud isikute kohta välja tuua, kuna tegemist on delikaatsete isikuandmetega ning inimestel ei ole kohtustust kõiki enda andmeid avalikustada, kaasa arvatud info kodakondsuse kohta. Olenemata sellest võib Töötukassa Valgamaa osakonna esindaja sõnul olla määramata kodakondsusega isikute hulgas palju lätlasi, kes pole oma kodakondsust avaldanud ning seetõttu ei ole võimalik täpselt öelda, kui palju on sisseandajate arv suurenenud ning milline on olukord tänasel päeval. Tulenevalt asjaolust, et piiriülene tööjõuliikumine toimub Eesti suunal, siis puuduvad andmed töötuna registreeritud eestlaste kohta Valka linnas.

Tabel 13: Töötukassa Valgamaa osakonnas arvel olevate unikaalsete isikute arv aasta lõpu seisuga. Erinevate aastate lõikes võib üks inimene olla korduvalt arvel

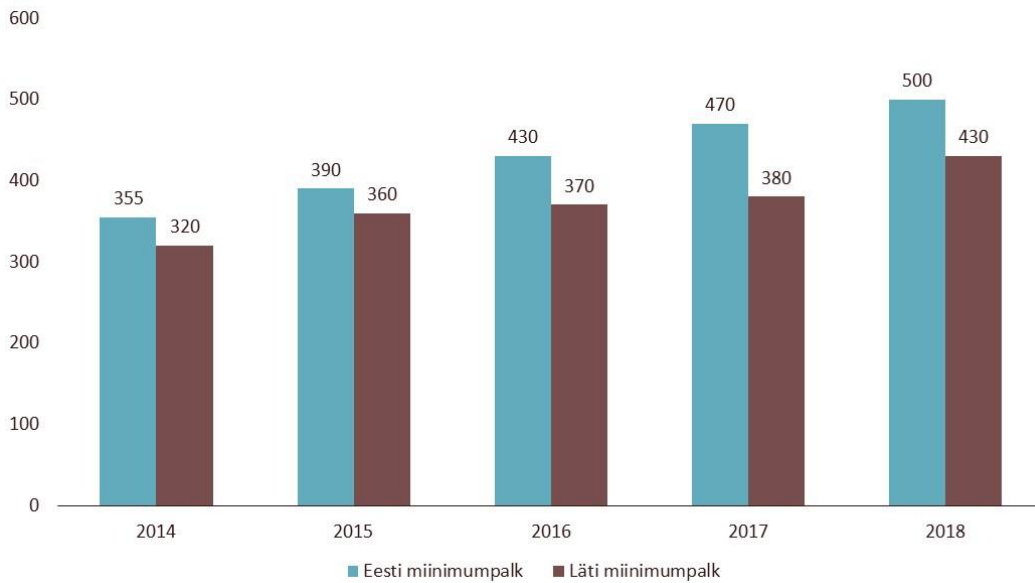
Tunnus	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2017
Töötute arv Valga maakonnas kokku	987	1008	862	1050
sh Läti kodakondsusega	59	61	68	84
sh kodakondsus määramata	126	116	95	104

Allikas: Eesti Töötukassa

6.2. Keskmine palk ja sotsiaalsed hüved

Võttes aluseks uuringu käigus läbiviidud intervjuu tulemused ning varasemad alusallikad on peamiseks piiriülese töötamise põhjuseks **Eesti kõrgem palgatase võrreldes Lätiga**.

Joonis 7: Eesti ja Läti miinimumpalga võrdlus perioodil 2014-2018

Allikas: *Palgainfo*

Alates 2018. aastast on Eestis kehtestatud miinimumpalga alammääraks 500 eurot, mis on täies ulatuses maksuvaba. Lätis on uuest aastast kehtima hakanud miinimumpalgaks 430 eurot.²⁹ Võrreldes aastat 2014 ja 2018 on märgata, et Eesti miinimumpalk on tõusnud 40,8% ning Läti miinimumpalk 34,4%. Viimastel aastatel on nii Eesti kui Läti keskmine brutokuupalk stabiilselt tõusnud, kuid erinevus kahe riigi keskmise palga vahel on jäänud samasse suurusjärku (joonis 7).

Nii Eestis kui Lätis on kohaliku piirkonna keskmine palk ca 23-21% võrra riigi keskmisest palgast madalam, kuid Vidzeme piirkonna keskmine palk on omakorda Valga maakonna keskmisest palgast ca 22% võrra madalam. Kirjeldatud olukord on peamiseks mõjuriks, miks piiriülene tööjõu liikumine toimub pigem Valkast Valga linna ja oluliselt vähem vastupidi (joonis 8).³⁰

2017. aastal ulatus Valga linna keskmine brutopalk 942 euronile ning Vidzeme regiooni keskmine palk 739 euronile (joonis 9).

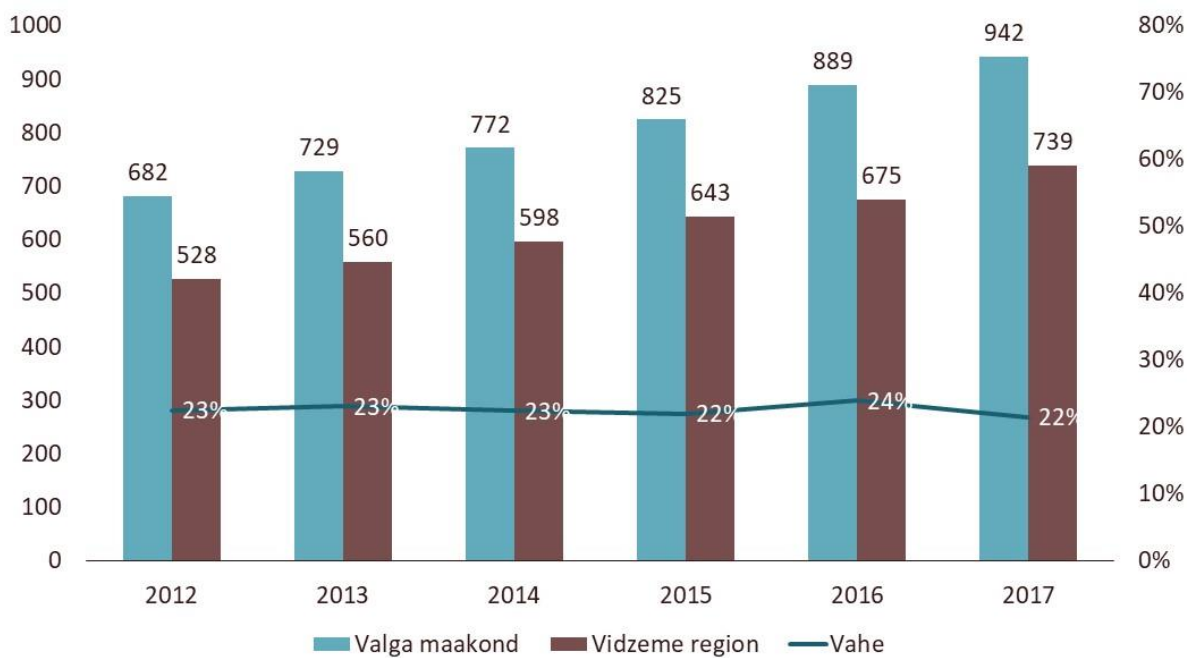
²⁹ "Alampalk Eestis, Lätis ja Leedus" <https://www.palgainfo.ee/kasulikku/alampalk-statistika/12984-alampalk-baltikum>

³⁰ Allikas: Eesti Statistikaamet, Läti Statistikaamet

Joonis 8: Eesti ja Läti keskmise brutopalga võrdlus perioodil 2012-2017

Joonis 9: Valga maakonna ja Vidzeme regiooni keskmise brutopalga võrdlus perioodil 2012-2017

Eestisse registreerides laienevad Lätist tulnud inimestele samasugused võimalused nagu kõigile eestlastele. Tuginedes uuringu käigus kogutud andmetele eelistavad lätlastest piiriülesed töötajad lisaks kõrgemale palgale ka **Eesti sotsiaalkindlustus- ning tervishoiusüsteemi hüvesid ja teenuseid** (lastetoetus, ravikindlustus, arstiabi jne). Peamiseks põhjuseks on taaskord kõrgemad hüvitised kui Lätis, mis võimaldavad inimestele suuremaid sissetulekuid ning seeläbi paremat toimetulekut. Alljärgnevas tabelis (tabel 16) on välja toodud need Eesti kui ka Läti sotsiaalseid toetused, mida peeti intervjuudes osalejate seas olulisemateks.

Tabel 14: Eesti ja Läti erinevad sotsiaalsüsteemi võimalused

Riik	Lapsetoetus	Vanemahüvitis	Toimetulekutoetus	Töötutoetus
Eesti	Esimesele ja teisele lapsele 55 eurot, alates kolmandast lapsest igale lapsele 100 eurot ³¹	Vanemahüvitist makstakse 435 päeva sõltuvalt vanema eelmise kalendrikuu keskmisest töötasust ³²	2018. aastal on toimetulekupiir 140 eurot kuus. Iga alaealise liikme toimetulekupiir on 2018. aastal 168 eurot kuus.	Töötutoetuse päevamäär 2018. aastal on 5,31 eurot ning 31-kordne päevamäär on 164,61 eurot. ³³
Läti	Isikule, kellel on kuni 1,5 aastane laps on toetus 171 eurot kuus. Isikule, kellel on 1,5-2 aastane laps on toetus 42,69 eurot. Kuni 20. eluaastani makstakse ühe lapse eest 11,38 eurot, teise lapse eest 22,76 eurot, kolmanda lapse eest 34,14 eurot ja 50,07 eurot neljanda ning iga järgmise lapse eest. ³⁴	Vanemahüvitist makstakse 140 päeva sõltuvalt vanema eelmise kalendrikuu töötasust 80% ulatuses. ³⁵	Miinimum sissetuleku toetust määratakse isiku või majapidamise sissetuleku ja valitsuse määratud toimetuleku määra (50 eur kuus) vahe kohta. ³⁶ Toetus määratakse 3 – 6 kuuks ja on uuendatav.	Töötutoetust makstakse proportsionaalselt vastavalt tööhõive kogukestvusele ja makstud tuludele. 1-9 töötatud aastat – töötutoetus 50% keskmisest teenitud palgast 10-19 töötatud aastat – töötutoetus 55% keskmisest teenitud palgast 20-29 töötatud aastat – töötutoetus 60% keskmisest teenitud palgast 30 ja rohkem töötatud aastat – töötutoetus 65% keskmisest teenitud palgast ³⁷

³¹ <https://www.sm.ee/et/perehuvitised-1>

³² <https://www.sm.ee/et/perehuvitised-1>

³³ <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/tootutoetus>

³⁴ <https://www.vsaa.lv/en/services/for-parents/allowance-for-child-care/>

³⁵ <https://www.vsaa.lv/en/services/for-parents/maternity-benefit/>

³⁶ http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Latvia_en.pdf

³⁷ <https://www.vsaa.lv/en/services/for-employees/unemployment-benefit/>

6.3. Keelelised piirangud töökoha leidmisel, töötamisel ja teenuste kasutamisel

Piiriülese töötamise puhul on oluline keeleoskus, mis võimaldab töötajal keskkonda paremini sulanduda ning tööülesandeid täita. Samuti aitab see ära hoida erinevaid ohtlikke olukordi ning tagada töötajate turvalisuse. Valga-Valka tööturul on üha olulisemaks muutunud **mitmekeelsete töötajate leidmine**. Tulenevalt kahe erineva riigi lähedusest räägivad piirkonna elanikud peamiselt eesti, vene ja läti keelt. Nii Valgas kui ka Valkas on keeleoskuse mõjutajaks vanus, mistõttu räägivad **nooremad lisaks emakeelele inglise keelt ning vanemad inimesed pigem vene keelt**. Andmete kogumisel töid mitmed osapooled välja, et üha enam on tööandjate poolt eelistatud inimesed, kes lisaks emakeelele ja inglise keelele räägivad ka vene keelt, seda eriti valdkondades, mis eeldavad suhtlemist. Paraku on selliseid noori piirkonnas väga vähe ning ette on tulnud olukordi, kus vene keele mittevaldamise tõttu pole võimalik inimest tööle võtta. Antud probleem ei puuduta eriti piiriüleseid töötajaid, kuna enamasti tulevad Valga linna töötajad Valkast, kes otsivad lihttööd, mis ei eelda klientidega suhtlemist. Olenemata töötajate erialast või tööülesannetest on Lätist tulnud piiriüleste töötajate peamiseks **hirmuks eesti keele oskuse puudumine ning sellega seonduv suhtumine teiste kolleegide poolt**. Lätlastest **piiriülesed töötajad on tööle asumisel tundnud kohalike pahameelt**, mis tuleneb **eesti keele oskamatus**est, millega võib kaasneda tõrjutust ning eemale hoidmist.

Valga kohalike elanikele, kes valdavad läti keelt on eeliseks Valka linna tööle asumisel mistõttu on neil suuremad võimalused tööturul. Eestist pärit piiriülesed küsitletud töötajad olid positsioonidel, mis eeldas igapäevast suhtlust, nõuandmist ning arusaamist. Samuti selgus, et **eestlastest piiriülesed töötajad oskavad enamasti rääkida läti keelt**, mis oli neile suureks eeliseks töökoha saamisel.

Valka linnast Valga linna tööle asunud töötajate jaoks tekitab **eesti keele oskuse puudumine või selle vähene oskus** kõige enam raskusi erinevates **bürokraatlikes protsessides** – pangakontode loomine, ID-kaartide väljastamine, töölepingute mõistmine, seadusandlus, tööohutuse eeskirjad jne. Valga linna ettevõtjad avaldasid uuringu käigus arvamust, et tööülesannete- ja kohustuste täitmisel on piiriüleste töötajatega tekkinud mitmeid arusaamatusi, mis on tulenenud asjaolust, et **inimesed ei mõista töölepingute sisu**. Piirkonnas on esinenud korduvalt olukordi, kus piiriülene töötaja lahkub tööandja juurest etteteatamata, mistõttu jäävad **töölepingud lõpetamata**. Sellised situatsioonid mõjutavad oluliselt tööandjate töökorraldust ning samuti võivad **töötajad teadmatus**est jääda ilma oma õigustest ja võimalustest.

Analüüsides antud olukorda Eestist pärit piiriüleste töötajate seas, siis on olukord mõnevõrra erinev. Küsitletud töötajad valdasid läti keelt hästi, mistõttu ei osanud nad välja tuua probleeme, mis võib kaasneda keeleoskamatus

6.4. Keeleõppe võimalused

Piirkonnas on võimalik õppida eesti, läti kui ka inglise keelt Töötukassa ja Läti-Eesti Instituudi koolitustel. Valgamaa Töötukassa osakonnas on loodud võimalused eesti keele õppeks, kus on võimalik osaleda kõigil keeletasemetel aastaringselt ning üheks kursuse mahuks on enamasti 300 tundi. Tööandjad, kelle alluvuses töötavad inimesed, kes on pärit Lätist saavad Töötukassast taotleda eesti keele õppimisega seotud kulude hüvitamist. Lisaks Töötukassale pakub **tasulisi eesti, läti ja inglise keele õppimise võimalusi ka Läti-Eesti Instituut**, kus on võimalik osaleda keelekursustel kord õppeaasta jooksul ehk sügisest kevadeni. Üheks keeleõppe kursuse mahuks on kuni 60-70 akadeemilist tundi, mille eest tuleb tasuda ligikaudu 210-245 eurot. Nii Töötukassa kui ka Läti-Eesti Instituudi keelekoolitustel on oodatud kõik õppurid ning huvilised.

Tabel 15: Eesti Töötukassas ja Läti-Eesti Instituudis osalenud keeleõppurite arv perioodil 2015-2017

Aasta	Eesti Töötukassa	Läti-Eesti Instituut
2015	47	15
2016	68	0
2017	70	50

Uuringu läbiviimisel selgus, et olenemata piirkonnas loodud keeleõppe võimalustest ei kasutata olemasolevaid koolitusi piisavalt või katkestatakse õpingud erinevatel põhjustel. Andmete kogumisel ilmnas, et väga paljud vanema generatsiooni esindajaid, kes valdavad vene keelt **ei näe vajadust eesti keele õppimiseks**. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et Valga linnas elab ja töötab palju inimesi, kes kasutavad suhtlemiseks vene keelt, mistõttu saavad piiriülesed töötajad oma ametikohal ning igapäevaelus piisaval tasemel hakkama. Samuti selgus, et Lätist pärit nooremal piiriülesel tööjõul on siiski huvi eesti keelt õppida, kuid paljud neist **katkestavad õpingud**. Intervjuude käigus tõid erinevad osapooled välja, et keeleõpingute pooleli jätmise põhjuseks on asjaolu, et **keeletunnid toimuvad õhtuti peale tööpäeva**, mistõttu on inimesed väsinud ning nende kaasamõtlemine on raskendatud. Samuti antakse keeletundides **kodutöid ja ülesandeid**, kuid paljudel töötajatel on lapsed ja perekonnad ning õpingute asemel soovivad inimesed oma puhkeajaga pere seltsis veeta. Töötukassa Valgamaa osakonna sõnul on oluliseks probleemiks ka õpingute rahastus. Taotledes töötajale eesti keele õpingute hüvitamist peab **tööandja esmalt koolituse eest ise tasuma** ning seejärel esitama dokumentatsiooni, mille alusel tehakse Töötukassast väljamakse. Paraku ei pruugi olla tööandjatel ja ettevõtetel, kelle alluvuses on piiriülesed töötajad piisavalt vabasid vahendeid, et õpingute eest maksta. Samuti ei pruugi piiriülestel töötajatel jätkuda vahendeid, et maksta õpingute eest Läti-Eesti Instituudis.

Olenemata piirkonda loodud võimalustest on Valga linna tööle asunud piiriüleste töötajate arvamusel kohaselt piirkonda **loodud liiga vähe võimalusi, et lätlased saaksid eesti keelt õppida**. Üheks põhjuseks, miks selline arvamus võib tekkida on inimeste **vähene teadlikkus piirkonna pakutavatest võimalustest**. Positiivse eeskujuna on võimalik esile tõsta piirkonna ettevõtteid ja tööandjaid, kes on **piiriülestele töötajatele võimaldanud eesti keele õppimise võimalusi töökohal**. Paraku ei ole keeleõppe loengud piiriülestele töötajatele olnud kohustuslikud, mistõttu suurem osa töötajad on nendest loobunud.

Uuringu käigus selgus, et lätlastest piiriüleste töötajate seas võib **eesti keele oskamatus olla oluliseks takistuseks, mis piirab osavõttu enesetäiendamiseks mõeldud koolitustest**. Selleks, et piiriülesed töötajad saaksid maksimaalse kasu koolitusest on oluline, et need toimuksid inimese jaoks arusaadavas keeles. Lähtuvalt sellest, et enamik Lätist pärit piiriülest tööjõust suhtleb läti ja vene keeles, siis peaksid ka neile mõeldud koolitused olema samas keeles. Paraku toimuvad enamus **venekeelseid täiendkoolitusi Tallinnas või Ida-Virumaal**, kuid nendes osalemine on liiga ressursikulukas, mistõttu ei ole need Valga-Valka piirkonna piiriülestele töötajatele kättesaadavad. Töötukassa Valgamaa osakonna sõnul on võimalik teatuid koolitusi venekeelsetena tellida, kuid nende toimumiseks peavad koolitusel osalema kindel arv inimesi, et tagada grupi täituvus.

6.5. Valga-Valka Mobility projekti tegevused piiriülese tööjõuliikumise soodustamiseks

Valgamaa Töötukassa osakond ja Läti Tööhõiveagentuur on oluliseks lüliks erinevate osapoolte vahel jagades informatsiooni ja pakkudes mitmesuguseid tööturuteenuseid. Valgas asuva osakonna sõnul on piirialadel asuvatel tööturuteenuseid pakkuvatel asutustel suurem koormus kui teistel osakondadel, kuna sealsed töötajad puutuvad üha enam kokku piiriüleste tööotsijatega. Sellest tulenevalt peavad tööturuteenuseid pakkuvad asutused üha enam selgitama ja tutvustama konsultatsioonidel riikide maksusüsteeme, seadusandlust ja muud töötamise kaasnemat.

6.5.1 Töömessid

Valga-Valka Mobility projekti raames on ellu viidud tööotsijatele ja tööandjatele suunatud **töömesse, infoseminare ning muid kontaktüritusi**, mille kaudu on võimalik olulist teavet edasi anda. Liivimaa töömess on üheks peamiseks väljundiks, kuidas Töötukassa kokku viinud ettevõtted ja tööd otsivaid inimesi ning pakkunud võimalust piirkonna tööpakkumistega tutvumiseks. Töömess toimub 2018. aastal viiendat korda järjest ning seal on osalenud nii Eesti kui ka Läti tööandjad erinevatest tegevusvaldkondadest, kus pakkumisel on ligi 1000 töökohta. Tööandjate pakkumised on mitmekülgsed, mistõttu on tööotsijal võimalik messilt leida hooajalisi, spetsialisti kui ka kohapealse väljaõppega töökohti. Lisaks on võimalik osalejatel kohapeal tutvuda mõlema riigi seadusandluse ja maksusüsteemiga ning jagatakse vajalikke teadmisi kandideerimisdokumentide koostamise ja muu karjäärilase nõu kohta.³⁸

Andmete kogumisel selgus, et kõik küsitletud osapooled nii Valgas kui ka Valkas on teadlikud piirkonnas toimuvatest töömessidest ning nende eesmärkidest. Mõlema linna omavalitsused ja asutused, ettevõtjad ning piiriülesed töötajad leidsid, et **messid on väga hästi korraldatud ning laiendavad kohalike tööandjate ning tööotsijate võimalusi** töötaja või töökohta leidmisel. Samuti on osapooled veendunud, et **töömessid aitavad parandada piirkonna tööturu olukorda**. Valka ettevõtjate hinnangul on töömessid atraktiivsemad pigem Valga linnas tegutsevatele ettevõtetele, kuna Valga linna pakutavaid töökohti on rohkem, mistõttu on messide kaudu on võimalik neid täita piiriülese tööjõuga. Nii Valka ettevõtjad kui ka piiriülene tööjõud on arvamusel, et messe kasutavad rohkem tööotsijad kui tööandjad. Samuti töid piirkonna tööandjad välja asjaolu, et **töömesside kaudu pakutavad töökohad on suunatud rohkem lihttöötajatele ning spetsialisti teadmistega töötajaid on messidelt keeruline leida**.

6.5.2 Ühine tööpakkumiste ajaleht

Mõlema linna tööturgude integreerimise ja piiriülese toetamise eesmärgil **antakse alates 2017. aastast välja informatiivset ajalehte „Töö Valgas-Valkas“**, kus on kajastatud Valga-Valka piirkonna uudised, tööhõive- ja tööturualased teated ning muu informatsioon, mis puudutab vabasid töökohti. Ühise ajalehe esimeses numbris (ilmus 2017. aasta detsembris) oli kokku 34 töökuulutust, millest 11 kajastasid Valka linna tööpakkumisi ning 23 Valga linnas pakutavaid ametikohti. Enamus kohapeal olemasolevatest töökohtadest oli mõeldud pigem lihttöötajatele, kus oli nõutud eesti, läti või vene keele oskust ning valdkonnaga sarnast töökogemust. Valka piirkonnas pakutavate töökohtade palk jäi vahemikku 430-1000 eurot. Valga linna töökuulutuste seas olid samuti enamus tööpakkumised suunatud lihttööd tegevatele inimestele, kuid esines ka ametipositsioone, mis nõudsid arvutikasutamise oskust, jooniste lugemise oskust, ruumilist mõtlemist ja suhtlemiseoskust. Valga linnas pakutavate töökohtade töötasu jäi vahemikku 500-2100 eurot. Ajalehe väljaandmine aitab avardab oluliselt piirialal tegutsevatele tööandjate ja tööotsijate võimalusi leida sobivat töötajat või töökohta, edendab tööjõuliikumist ning parandab osapoolte juurdepääsu infole ja teenustele. Ajalehte planeeritakse välja anda perioodil 2017-2019 ning selle käigus antakse välja 8 trükist nii eesti, vene kui ka läti keeles. 2018 maikuu seisuga on välja antud esimene ajaleht, mille üks tiraaž ulatus 15 000 eksemplarini.³⁹

Intervjuudest kogutud andmete tulemusena on võimalik välja tuua, et **peamiselt uurivad tööotsijad töötamise võimaluste kohta tuttavalt ning sõpradelt**, kuid Valka linnast pärit piiriüleste töötajate hinnangul **kasutatakse üsna palju ühiselt loodud ajalehte töökohta otsimiseks**. Uuringu raames intervjueeritud eestlastest piiriülesed töötajad leidsid töökohta varasemal perioodil enne ajalehe ilmutist läbi tuttavate ega osanud seetõttu kommeteerida ajalehe kasutegurit.

³⁸ "Eesti ja Läti tööandjad ja tööotsijad kohtuvad Liivimaa Töömessil" (2018) Eesti Töötukassa <https://www.tootukassa.ee/uudised/eesti-ja-lati-tooandjad-ja-toootsijad-kohtuvad-liivimaa-toomessil>

³⁹ "Ühise tööhõiveprojekti eesmärk on aidata leida tööd ja töötajaid" (2017) Smane, G. <http://www.valgalv.ee/UserFiles/1%20linn%202%20riiki/Darbs%20est%201-4.pdf>

Valka piiriüleste töötajate sõnul on kaksiklinnas ka **tööandjaid, kes ei avalda oma töökuulutusi ühises ajalehes**. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et piirkonnas esineb ametikohti, mis eeldavad väga head eesti keele oskust. Paraku on piiriüleste töötajate hulgas vähe inimesi, kes valdaksid piisaval tasemel eesti keelt, et suhelda igapäevaselt inimestega, mistõttu ei peeta tööandjate poolt oluliseks töökuulutuste avaldamist ühises ajalehes.

6.6. EURES töövahendusteenus Valgas ja Valkas

Lisaks eelpool mainitud Valga-Valka Mobility võimalustele saavad nii Valga kui Valka tööandjad ja tööotsijad kasutada **EURES töövahendusteenust**, mille eesmärgiks on jagada teavet ja informatsiooni töökohtade, töö- ja elamistingimuste kohta kõikides EURES võrgustikku kuuluvate riikides. Antud teenuse kasutamiseks on Eesti Töötukassas ja Läti Tööhõiveagentuur olemas nõustajad, kes abistavad teenusekasutajaid nende probleemide ja küsimuste korral.⁴⁰ Eestis viidi 2017. aastal läbi uuring „Tööandjate rahulolu Töötukassa tööga“, mille tulemusena selgus, et 49% (2016. aastal 51%) vastanutest kuulnud EURES võrgustikust ning 48% vastanutest ei olnud sellisest võrgustiku olemasoluga kursis. 2017. aastal pakkus Töötukassa EURES teenuseid kokku 822 Eesti tööandjale, mille puhul on peamiseks eesmärgiks saada teada erinevatest võimalustest, mis seonduvad piiriülese töötamisega.⁴¹ Paraku ei ole veel tänasel päeval võimalik välja tuua konkreetset statistikat Valga ja Valka linnade kohta, kuid võimalusel antakse sellest ülevaade uuringu teises osas.

6.7. Tööjõu mittevastavus piirkonna tööandjate vajadustele

Kohalike ettevõtjate sõnul on üheks suurimaks probleemiks **tööturu pakkumiste ja piirkonna tööjõu vajaduste mittevastavus**. Sellest tulenevalt on nii Valgas kui ka Valkas palju tööotsijaid kuid samal ajal on tööturul kvalifitseeritud töötajate puudus. Valga-Valka piirkonnas on kõige rohkem elanikke, kes töötavad **metalli-, õmblus-, puidu- ja toiduainetööstuse valdkonnas**. Suur osa kohalikest inimestest on **lihttöölised**, kes teenivad elatist ametikohtadel, mis ei vaja konkreetset ettevalmistust. Samuti on piirkonnas palju selliseid töökohti, kus **tööandja õpetab töötajad välja lähtuvalt tööülesannetest**. Tulenevalt Valga-Valka tööturu olemusest on Lätist Eestisse tulevad töötajad samuti enamasti lihttöötajad, kelle sissetulek jääb miinimumpalga lähedale. Vastupidiselt on Eestist pärit piiriülesed töötajad Lätis pigem kõrgematel ametikohtadel töötavad inimesed, kes teenivad ka paremat palka. Enamasti on levinud praktika, et leides endale piiriülese töökoha Valga linnas, siis on eesmärgiks leida endale eluase ning kolida koos perega Eestisse elama. Sellest tulenevalt võib väita, et **piiriülese töötamise võimalusi kasutatakse enamasti stabiilse ja püsiva töökoha leidmiseks**. Võrreldes Eestist ja Lätist pärit piiriülesed töötajaid, siis **Valga linna elanikud ei näe vajadust ning põhjust Lätti kolimiseks**, kuna sisuliselt on tegemist siiski ühe linnaga, kus on väikesed vahemaad ning mugav piiriületus.

Piirkonna tööturu hetkeseisu mõjutab ka **olemasolevate töökohtade olemus**. Tänapäevaks on väljakujunenud olukord, kus **Valga kohalikud elanikud ei ole huvitatud olemasolevatest töökohtadest, millega kaasneb väike palk ja kindlad töögraafikud**. Selle peamiseks põhjuseks võib pidada üldist elutaseme tõusu, mistõttu otsitakse pigem kõrgemalt tasustatud ja päevase graafikuga tööd. Olenemata sellest annab eestlaste vähene huvi **võimalused Valka tööjõule leida töökoht Valga linnas**. Piirkonnas on **töökoha leidmine raskendatud noortel naistel**, kellel on lapsed, mistõttu pole võimalik vastu võtta tööd, kus on pikad tööpäevad või öised töövahetused. Sellisel juhul on ettevõtjad otsinud endale töötajaid Valka linnast, kus sarnaselt Valgale on suur tööpuudus, kuid **inimesed on valmis töötama tööandjale sobilike**

⁴⁰ "Välismaal töötamine ja Euroopa töövahenduse teenused (EURES)" (2016) Eesti Töötukassa
<https://www.tootukassa.ee/content/teenused/valismaal-tootamine-ja-euroopa-toovahenduse-teenused-eures-0>

⁴¹ "Tööandjate rahulolu Töötukassa tööga" (2017) Eesti Töötukassa
https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/aruanne_tooandjate_rahulolu_tootukassa_tooga_2017.pdf

tingimuste alusel. Piiriülese tööjõuliikumise hoogustumisel on piirkonnas ette tulnud olukordi, kus kohalikud eestlased olid pahased, et töötajate valimisel eelistati Lätist tulnud kandidaate. Olenemata sellest tegid ettevõtjad värbamisotsuseid lähtuvalt küsitud palgatasemest ning töötingimustest. Lätist pärit piiriülesed töötajad on positiivsena välja toonud asjaolu, et vastupidiselt kohalikele eestlastele, meeldib neile kindla **graafikuga töö**, kuna see võimaldab suuremat stabiilsust. Samuti on Valgas töötades ühe vahetuse pikkuseks enamasti 8 tundi, kuid Valkas on ettevõtteid, kus ühe vahetuse pikkuseks on 24 tundi. Nii Eesti kui ka Läti ettevõtjad on arvamisel, et piirkonnas pakutavad **töökohad on eelkõige suunatud lihttööd tegevatele inimestele.** Tegelikult on Valga ja Valka linna koondunud paljud tootmisega tegelevad ettevõtted ja tööandjad, kes vajavadki töötajaid erinevatesse tootmise etappidesse. See on ka üheks põhjuseks, miks on Valga linna lihttöötajate seas palju Lätist pärit inimesi.

Valga-Valka piirkonnas on **puudus erinevate valdkondade spetsialistidest, inseneridest ja teistest töötajatest**, kes oleksid võimalised kohaliku elu arengusse panustama. See on üheks põhjuseks, miks **ettevõtjad ja tööandjad otsivad kvalifitseeritud töötajaid väljaspool Valga-Valka piirkonda.** Olukorra muudab eriti keeruliseks asjaolu, kui tegemist on mõne konkreetsema valdkonna spetsialistiga, kellele vastavate teadmistega inimesi kohalikul tasandil üldse ei ole. **Ettevõtjad on töötajate leidmiseks võtnud ühendust ka ülikoolidega** ning uurinud, kas ja kui palju on vajalike oskuste ning teadmistega inimesi Valga ja Valka linnas. Paraku saab sellisel juhul määravaks siiski piirkonna **madal palgatase ja piirkonna maine**, mis ei meelita inimesi töökohtadele kandideerima või tööpakkumisi vastu võtma.

Uuringu käigus selgus, et Valga-Valka piirkonnas on ettevõtjad vajadustele vastava tööjõu leidmiseks laiendanud tööjõuotsinguid nii piiriüleselt kui oma riigis kaugemale. Tööandjad on nõus tegema täiendavaid kulusid sobivate töötajate värbamisel ja töösuhte hoidmisel. Näiteks on mitmed **kohalikud Eesti ettevõtted pannud käima bussid**, mis võtavad töötajad kindlal kellaajal ja kohas peale ning transpordivad nad töökohale. Transpordi võimaluste kasutamine loob piiriäärsetel aladel elavatele inimestele head tingimused töötamiseks, vastasel juhul oleksid paljud inimesed töötud ning nende toimetulek oleks raskendatud.

Valga ettevõtjate sõnul võib piirkonnas tekkinud olukorra põhjuseks olla **Valga Kutseõppekeskuse õpetatavate erialade valik**, mis ei ole kooskõlas piirkonna vajaduste ja võimalustega, seetõttu **ei leia koolilõpetajad endale kodukohas töökohta** ning on **sunnitud lahkuma.** Valgamaa Kutseõppekeskuses õpetatakse järgmiseid erialasid - hooldustöötaja, kokk, abikokk, puidupingioperaator, ehituspusepp, tegevusjuhendaja, tiser (2 aastat ja 3 aastat), mootorsõidukitehnik, lapsehoidja, logistik, logistiku abi, müüja-klienditeenindaja, plaatija, pottsepp-sell, maaler, puhastusteenindaja, pehme mööbli valmistaja, mootorsõidukidiagnostik, hotelliteenindaja.⁴² Ettevõtjate hinnangul peaks Valgamaa Kutseõppekeskuses rohkem õpetama erialasid, mis on seotud piirkonnas tegutsevate suurettevõtjatega ning on vastavuses tööjõu vajadusega. See tähendab, et õppekavad peaksid olema keskendunud **puidu- ja metallitootmisega seotud erialadele** või **suurendama õpilaste arvu nendel õppekavadel.** Lähtudes asjaolust, et Valga-Valka piirkonnas toimub nii elanike arvu kui ka teenuste kättesaadavuse vähenemine, ei leia kohalikud noored piisavalt põhjuseid kodukohta jäämiseks. Sellise trendi tulemusena **lahkuvad oma ala haritud spetsialistid** koos omandatud teadmistega, mistõttu on piiratud tööturu olukord ning selle arenguvõimalused.

⁴² "Erialade tutvustused" (2018) Valgamaa kutsehariduskeskus <http://www.vkok.ee/sisseastujale/erialade-tutvustused/>

7. Muud olulised piirkonna arengut mõjutavad tegurid

Antud peatükis on välja toodud teemad, mis on kaudselt seotud nii ettevõtluskeskkonna kui ka piiriülese tööjõuliikumisega, kuid need ei avalda valdkondadele konkreetset mõju. Alljärgnevate teemade sisend saadi peamiselt läbi sihtgrupi intervjuude, fookusgrupi arutelu ning valideerimisseminari.

7.1. Valga-Valka kaksiklinna arendamine

Peale erinevate tööturuteenuste on piirkonna edendamise seisukohast olulise tähtsusega projekt "Valga-Valka kaksiklinna arendamine". Antud projektiga ühendatakse veel enam Valga ja Valka linnad ning kujundatakse avaram ja kaasaegsem piirilinnade keskus. Samuti luuakse projektiga sobilik töökeskkond, mis võimaldab rohkem kaasata erasektori investeeringuid ja toetada piiriülest ettevõtlust. Planeeritud on ka **avada piirialal jalakäijatele mõeldud tee**, mida kasutades on võimalik ühest linnast teise kõndida. Mõlemad tegevused on suunatud piirkonna ühisele arengule ning turismi edendamisele.⁴³ Tuleviku tegevusi planeerides on Valka omavalitsus välja toonud **Valga-Valka ühistranspordi arendamise vajaduse, ettevõtlusinkubaatori ja turismikeskuse loomise**.

7.2. Informatsioonikanalid ja koostöö

Kohalikud omavalitsused, tööturuteenuseid pakkuvad asutused ja teised osapooled teevad üha enam koostööd, et suurendada kohalikes ettevõtetes ja tööandjates teadlikkust piirkonnas pakutavatest võimalustest. Intervjuude käigus kogutud andmete põhjal võib öelda, et olukord on muutunud paremuse suunas, kuna **üha rohkem inimesi on teadlikud pakutavatest võimalustest**. Antud asjaolu toetab ka Töötukassas läbiviidav rahulolu uuring, kus on iga aastaga paranenud info kättesaadavus ning rahulolu olemasolevate teenustega.⁴⁴ Olenemata järk järgult suurenevast teadlikkusest jätavad kohalikud tööandjad kasutamata piirkonnas loodud võimalused, mis on mõeldud ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise toetamiseks. Nagu eelpool mainitud, on Töötukassas loodud ainulaadsed võimalused ettevõtjatele, kes võtavad enda alluvusse piiriüleseid töötajaid. Vaadates teenuste kasutamise statistikat, siis väga vähesed tööandjad on olemasolevaid võimalusi kasutanud. Töötukassa esindajad on välja toonud, et piirialadel paiknevatel osakondadele on langenud suurem töökoormus. Peamiselt tuleneb see asjaolust, et hoogustunud on piiriülene tööjõuliikumine, mille tulemusena on konsultandid pidanud rohkem tegelema **teavitus- ja nõustamistööga**. Seega on kohalikele omavalitsustele, Töötukassa osakondadele ning teistele osapooltele oluline leida üha enam võimalusi ja vahendeid, kuidas viia inimesteni teadlikkust olemasolevate teenuste olemusest ning kasutamisest.

Nii Valga kui ka Valka linna ettevõtted ja töötajad kasutavad peamiste ettevõtlust **puudutavate infoallikatena omavalitsuste veebilehte, Töötukassa kodulehte ning ühiselt välja antavat ajalehte „Töö Valgas-Valkas“**. Valka linna esindajad tõid oluliste teabeallikatena välja ka **Maksuameti, Maa-ameti, Tööinspektsiooni ja notarid**. Nii piiriülesed töötajad, tööandjad kui ka ettevõtjad peavad üheks Valga-Valka piirkonna eripäraks **kiiret asjaajamist erinevate osapoolte vahel**. Tulenevalt asjaolust, et tegemist on väikese piirkonnaga, siis teave töökohtade, ettevõtlusega seotud probleemide ja muu vajaliku info osas liigub suuliselt. Seetõttu jõuab teave mitmesuguste osapoolteni kiiresti, mis võimaldab bürokraatlikke protsesse kiirendada ning vajadusel probleeme lahendada. Enamasti on sellised olukorrad seotud uute

⁴³<http://www.valgalv.ee/et/Linnakodanikule/Projektid-ja-arengukavad/Teostamisel-projektid/Valga-Valka-kaksiklinna-arendamine>

⁴⁴ "Tööandjate rahulolu Töötukassa tööga" (2017) Eesti Töötukassa

https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/aruanne_tooandjate_rahulolu_tootukassa_tooga_2017.pdf

ettevõtjate liikumisega Valga-Valka piirkonda, mistõttu on omavalitsuse juhid, Eesti Töötukassa ja Läti Tööhõiveagentuur teinud tihedat **koostööd ruumide leidmiseks, lubade ja vajaliku info väljastamiseks**. Asjaajamise kiiruse üle on positiivselt meelestatud välismaised ettevõtjad, kes on piirkonna võimalusi uurima tulles üllatunud, et omavalitsuse juhiga kontakti saamiseks piisab ühest telefonikõnest ning vajalik kokkusaamine võib toimub sama päeva jooksul.

7.3. Ääremaastumine ja maine

Lähtuvalt asjaolust, et Eesti ja Läti äärealadelt liiguvad inimesed jätkuvalt pigem suurtesse linnadesse väheneb elanike arv piirkonnas jõudsalt. Lisaks inimestele on nii Valgast kui Valkast lahkunud ka olulised riigiasutused ja teenused, mistõttu ei ole elanikel võimalik kõiki teenuseid kodukohas saada. Tänaseks on Valga linnas rohkem erinevaid ametiasutusi ning teenuseid, mis on inimestele kättesaadavad. **Valka linnas pole ühtegi pangakontorit ega filiaali**, mistõttu ei ole sealsetel elanikel võimalik raha pangakontolt välja võtta. Olukorra lahendamiseks on Valka kohalik omavalitsus teinud ettepaneku krediidiühingu loomiseks, kuid hetkel pole andmeid edaspidiste tegevuste osas.

Nii Valga kui Valka elanike jaoks on üheks oluliseks asutuseks Valga Haigla, mille teenuseid kasutavad ka väga paljud Läti kodanikud. Selle peamiseks põhjuseks on asjaolu, et piiriäärsete Läti kodanike jaoks asub riiklik haigla kaugel ning seal on pikad ootejärjekorrad, seega **Valga haigla läheduse ning kvaliteetse teenuse tõttu on patsientideks nii Valga kui ka Valka linna elanikud**.

Kohalike elanike ning ettevõtjate sõnul püüavad asutuste või teenuste sulgemise otsused palju **negatiivset meediakajastust**, mille tulemusena on inimestel tekkinud eelarvamused ja teatav negatiivne ettekujutus piirkonnast. Näiteks lätlased peavad Valka linna pigem väikesed piiriäärseks külaks, kuid tegelikkuses elab Valga-Valka piirkonnas rohkem inimesi kui enamuses Läti linnades. Samuti on inimestel tekkinud arusaam, et Valka asub Riiast väga kaugel, kuid pigem on Valka pealinnale lähemal kui paljud teised Läti suurlinnad. Sarnaselt Valkaga on sama olukord ka Valgas, mida tuntakse esmalt kui vana raudteelinnana ning üldsus ei ole kursis seal toimuvate arengutega – täienenud sportimisvõimalused, renoveeritud kool, Valga kultuuri- ja huvikeskus, raekoda jne. Linnapilt on oluliselt paranenud ning muutub palju järgnevate aastate jooksul, kuid olenemata sellest leidub piirkonnas veel palju tühjasid ja mahajäetud hooneid, mis mõjutavad linna mainet. See on üheks põhjuseks, miks piirkonnast kaugemal elavad inimesed ei märka Valga-Valka piirkonna potentsiaali ning arenemise võimalusi.

Viimastel aastatel on Valga ja Valka linna maine kujunemisel olulist rolli mänginud **riikide erinev alkoholiaktsiisi poliitika**, mis on kahtlemata kasulikum ja tulu toovam Lätile, kuna peamine klientuur moodustub Eestis elavatest inimestest. Paraku ilmnes andmete kogumise käigus, et kogu aktsiisi temaatika ja hindade erinevused on tõmmanud Valga-Valka piirkonnale negatiivset tähelepanu, mistõttu on üldsus arvamusel, et kohalikud elanikud tarvitavad rohkelt alkoholi. Taaskord on tegemist olukorraga, kus ühelt poolt on piirkonnas elavad inimesed rahul, et **piirikaubandus pakub inimestele töökohti ja sissetulekuid**. Teisalt on elanikud pahased nõ alkoholiralli toimumise pärast ning sellega kaasneva tähelepanu ja hoiaku tõttu.

7.4. Kinnisvara ja eluruumidega seotud probleemid

Üheks levinumaks viisiks ettevõtte laiendamiseks ja investeeringute tegemisel on **laenu taotlemine pangast**, kuid see on piirkonnas tegutsevate ettevõtjate jaoks üheks suurimaks probleemiks. Suurematest linnadest asub Valga Tallinnast 245 kilomeetri ja Tartust 89 kilomeetri kaugusel⁴⁵ - Valka asub Riiast 155

⁴⁵ "Linnadevahelised kaugused" <http://app.tarktee.ee/kaugus.php>

kilomeetri ning Valmierast 42 kilomeetri kaugusel ⁴⁶. Nii Eestis kui Lätis muutub pealinna ja teiste suurlinnade ümbrus üha atraktiivsemaks ning sellega seoses langeb ühe enam kaugemal asuvate piirkondade kinnisvara väärtus. ⁴⁷ Seega on piirkonna **kinnisvaraturu hinnad väga madalad**, mistõttu ei piisa olemasolevast kinnisvara väärtusest laenu taotlemisel tagatiseks. Näiteks on Valga äripindade ruutmeetrihindade vahe Tallinnaga ja Tartuga ligi 8-kordne, Viljandiga 2,5-kordne ja Võruga 2-kordne. ⁴⁸ Nii Valga kui ka Valka ettevõtjatel on väga raske pankadele tõestada ettevõtete usaldusväärsust ning jätkusuutlikkust. Selle tulemusena on ettevõtjate ja tööandjate võimalused investeeringute tegemisel piiratud, mistõttu kohalikel tööandjatel pole võimalik ettevõtteid arendada ega piirkonda töökohti luua.

Ettevõtluskeskkonda takistavaks probleemiks on ka Valga linnas **eluruumide vähene kättesaadavus**, mis tuleneb madalast kinnisvara hinnast ning mille tõttu on inimestel võimalik odavalt endale kodu soetada. Näiteks on võimalik piirkonnas osta keskküttega ühe- ja kahetoalisi kortereid hinnavahega 4000-9500 eurot ning kolme- ja neljatoalisi vahemikus 9900-21 000 eurot. Ahiküttega ühe- ja kahetoalisi on võimalik osta soodsamalt - 1800-5000 euro eest. ⁴⁹ Tulenevalt asjaolust, et üha enam on hoogustunud piiriülene tööjõuliikumine Valga linna suunal, siis paljud Valka linna elanikud soovivad saada sissekirjutust Eestisse, et saada osa kõrgemast palgast ning erinevatest hüvitistest. Paraku on sissekirjutuse eelduseks eluruumide olemasolu. See on kinnisvara turul tekitanud olukorra, kus mitmeid aastaid pole võimalik leida ühe- ja kahetoalisi kortereid ning maakleritel on pikad nimekirjad inimestest, kes on ootejärjekorras, et endale sobivat korterit saada. Antud olukorda tunnistab asjaolu, et 2017. aastal tegi Pindi kinnisvara piirkonnas pooled korterite ostutehingutest Lätist pärit inimestega, kes soovisid Eestisse elama asuda.

Takistamaks elanike ümberasumist Valga linna on Valka omavalitsus **suurendatud kinnisvaramaksu** inimestel, kes omavad kinnisvara Valka linnas, kuid ametlik sissekirjutus asub mujal. Antud muudatuse tulemusel peab inimene mõtlema ja kaaluma, kas sissekirjutus teises riigis annab piisavaid eeliseid, et jätkata mujal töötamist või mitte. Valga linn ei ole kehtestanud täiendavaid regulatsioone, kuna sealne tööjõud pigem liigub Eesti suurlinnadesse ning vähe on inimesi, kelle töökohaks on Valka linn. Olenemata sellest on Valga linn on Lätist tulnud kodanikele vastu tulnud ning vajadusel andnud nõu ja kontakte, et inimesed leiaksid endale **sobiliku elukoha**, mis võimaldab neile tagada hiljem sissekirjutuse Eestisse.

7.5. Piirkonna võrdse arengu toetamine

Valga-Valka kohalike elanike igapäevane elu on kõikides eluvaldkondades väga seotud, paraku on piirkonna koostöö arendamisel ning teenuste pakkumisel on takistavaks asjaoluks piirilinnades kehtestatud **erinevad regulatsioonid ja seadusandlus**. Nii kohalike omavalitsuste, Eesti Töötukassa kui ka Läti Tööhõiveagentuur tasandil on **planeeritud mitmeid piiriüleseid projekte**, kuid nende elluviimine on raskendatud seadusandlusest tulenevate erisuste tõttu. Näiteks ei ole võimalik Läti Tööhõiveagentuur pakkuda kõiki samasuguseid teenuseid nagu seda teeb Töötukassa Valga linnas. Samuti ei ole omavalitsused saanud **ressursse ühiste hariduse-, sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna projektide teostamiseks**, kuna Eesti ja Läti valitsused ei ole huvitatud selliselt loodavate projektide rahastamisest. Seega olenemata püüdlustest arendada nii Valga kui ka Valka linnasid on mitmeid piiravaid tegevusi, mille tulemusena on piirkonnas takistatud jätkusuutlik areng ning ettevõtluskeskkonna toetamine.

⁴⁶ "Valmiera parish — Valka Municipality" <http://ee.toponavi.com/166104-153497>

⁴⁷ "Kinnisvaraturg äärealadel välja surnud" (2016) Männistu, M.

<https://www.aripaev.ee/uudised/2016/02/26/kinnisvarainvesteering-valjaspool-tallinna--enesetapp-voi-kullaauk>

⁴⁸ <http://kinnisvaraportaali-kv->

ee.postimees.ee/?act=statsAvgPrice.main&deal_type=7&start_date_year=2016&start_date_month=6&end_date_year=2018&end_date_month=6&county1=1&parish1=421&city1=0&county2=13&parish2=453&city2=0

⁴⁹ "Postimees: Valga kinnisvara hinnad on väikeses tõusutrendis" (2018) Pindi Kinnisvara <http://www.pindi.ee/2018/01/19/postimees-valga-kinnisvara-hinnad-on-vaikeses-tousutrendis/>

III OSA. UURINGU TULEMUSED

Raporti kolmandas osas on kirjeldatud esialgsed uuringu tulemused SWOT-raamistiku kaudu. Lisaks on ära toodud ettepanekud uuringu II osa läbiviimiseks.

8. Valga-Valka piirkonna peamised tugevused ja arenguvajadused

Käesolevas peatükis on uuringu raames kogutud teabe analüüsimise tulemused ja olulisemad leiud kajastatud läbi SWOT-raamistiku. Esmalt on välja toodud Valga-Valka piirkonna ettevõtluskeskkonna peamised tugevused ja arenguvajadused (tabel 18) ning seejärel on samad näitajad piiriülese tööjõuliikumise kohta (tabel 19).

Tabel 16: Valga-Valka piirkonna ettevõtluskeskkonna tugevused ja arenguvajadused

	Piirkonna tugevused ja võimalused	Piirkonna nõrkused ja arenguvajadused
Ettevõtetele makstavad toetused ja finantseerimisvõimalused	Nii Valgas kui Valkas on ettevõtetel võimalus kohaliku omavalitsuse või Töötukassa kaudu taotleda erinevaid rahalisi toetusi ettevõtlusega alustamisel või piiriülese tööjõu värbamisel.	- Kohaliku omavalitsuse ja Töötukassa poolt pakutavaid toetusi kasutatakse suhteliselt vähe, peamiselt madala teadlikkuse tõttu. - Piirkonna ettevõtted tunnetavad ühe olulise arengubarjäärina finantseerimisvõimaluste puudust. Erinevad riikide poolt pakutavad toetused on väikeettevõtjale keeruliselt kättesaadavad ning pankadest laenu saamiseks ei piisa tagatiseks piirkonna madala väärtusega kinnisvarast. - Ettevõtjatele pakutavad toetused ja finantseerimisvõimalused ning nende taotlemise tingimused on oma olemuselt Valgas ja Valkas erinevad, mis tekitab piirkonna ettevõtjates segadust ja ebavõrdset konkurentsi.
Kohaliku omavalitsuse ja toetavate organisatsioonide koostöö ettevõtjatega	Valga kohaliku omavalitsuse ja Valgamaa Arenguagentuuri poolt korraldatud infopäevad ja nõustamised on leidnud positiivset vastukaja, soodustanud info kättesaadavust ja tõstnud teadlikkust erinevatest arengu võimalustest.	Valkas puudub regulaarne koostöö avaliku sektori ja ettevõtjate vahel, mistõttu võivad Valka ettevõtjad olla oluliselt vähem teadlikud pakutavatest võimalustest.

	Piirkonna tugevused ja võimalused	Piirkonna nõrkused ja arenguvajadused
	Valga ja Valka kohalike omavalitsuste positiivne ja personaalne suhtumine ettevõtjate probleemide lahendamisel.	
Ühine ettevõtluskeskkond	- Piiriäärsest asukohast tulenevalt on piirkonna ettevõtetel võimalus otsida nii hankijaid kui kliente naaberriigist, mis oluliselt soodustab ettevõtluse arengut. - Kahe linna kõrvuti asetsevast asukohast ja tihedast seotusest tulenevalt on piirkonnas nii avalike kui erasektori teenuste pakkumisel võimalik arvestada mõlema linna elanikkonna ja ettevõtluskeskkonnaga nõudlusega. - Ettevõtjatel on võimalik enda tegevuse soodustamiseks kasutada erinevusi Eesti ja Läti seadusandluses ja hinnatasemetes (nt Läti ettevõtjal võib olla lihtsam asutada ettevõtte Eestis; samas Eesti ettevõtjal võib olla odavam hankida toorainet Lätist). - Asukoha tõttu on ettevõtetel rohkem piiriüleseid tehinguid, mis võimaldab suuremal määral kasutada käibemaksu 0% määra ja mille tulemusel on ettevõtete rahavood stabiilsemad.	- Erinevused riikide seadusandluses ja hinnatasemetes tekitavad Valga ja Valka ettevõtete vahel ebavõrdset konkurentsi, mille tulemusel võib olla keeruline siseneda naaberriigi turule. - Vaatamata võimalustele pakkuda piirkonnas teenuseid samaaegselt mõlema linna elanikele ja ettevõtetele, ei käsitleta üldjuhul piirkonda tervikuna.

Tabel 17: Valga-Valka piiriülese tööjõuliikumise tugevused ja arenguvajadused

	Piirkonna tugevused ja võimalused	Piirkonna nõrkused ja arenguvajadused
Keskmine palk ja sotsiaalsed hüved	Piirkonna elanikel on oluliselt laiemad võimalused sobiva töökoha leidmisel tänu kahe linna asukohale. Valka elanikel on eelkõige võimalus leida kõrgema palgaga töökoht Eestis ning kasutada seejuures Eesti sotsiaalsüsteemi teenuseid.	- Kuna piirkonna töötajad eelistavad Valga ja Valka linna palgataseme ja pakutavate sotsiaalsete hüvede erinevuse tõttu pigem Valga töötada, siis tekitab selline olukord ebavõrdset konkurentsi kahe linna tööandjate vahel sobiva tööjõu leidmisel. - Piirkonna ettevõtjad on sunnitud tegema lisakulusid, et kaugemalt sobiva profiiliga töötajaid töökohale transportida. - Eesti sotsiaalkindlustus- ja tervishoiusüsteemi pakutavate teenuste ja hüvede kasutamine Valkast pärit töötajate poolt, eeldab Valgas sissekirjutuse omamist. Selle tulemusel on tekkinud olukord, kus ühest küljest ei ole Valga kinnisvaraturul pakkuda neile sobivat elamispinda ja teisalt kasutatakse eluruume ainult sissekirjutuse omamiseks.
Vastuolud tööturul	Nii Valga kui Valka linna tööstus- ja tootmisettevõtete poolt pakutavad töökohad on eelistatud profiili poolest Valka töötajate seas, mis oluliselt avardeb Valka elanike võimalusi.	Kohalik elanikkond vananeb, vähenenud töövõimega elanike arv järk-järgult suureneb ning noored pigem lahkuvad piirkonnast, seetõttu ei leia tööandjad kõrgema kvalifikatsiooniga tööjõudu ja eriala spetsialiste. Samas puudub vanemal töötajaskonnal võimalus leida sobiva iseloomuga töökoht.
Võõrkeele oskus	Valga-Valka elukeskkonna pikaajalise seotuse tulemusel oskavad paljud kohalikud elanikud naaberriigi keelt või valdavad vene keelt, mistõttu on neil laiemad võimalused sobiva töökoha leidmisel.	- Vastava võõrkeele oskuse puudumine piirab piiriülestel töötajatel töökoha valikut, kuna kõrgema kvalifikatsiooniga töökohad eeldavad vastavalt eesti või läti keele oskust. - Võõrkeele oskuse puudumise tulemusel on piiriülesel tööjõul tihti probleeme oluliste teenuste kättesaadavusega või töösuhtes enda õiguste ja kohustuste mõistmisega.

	Piirkonna tugevused ja võimalused	Piirkonna nõrkused ja arenguvajadused
		Vähene ja puudulik keeleoskus piirab töötukassa, tööandja vms pakutavatest enesetäienduskoolitustest osavõttu.
Kohalike omavalitsuste ja töötukassa toetavad tegevused	- Valga Töötukassa pakub mitmeid spetsiaalselt kohalikule piiriülesele tööjõule suunatud teenuseid, mis toetab Valkast pärit tööjõu kohanemist ja toimetulekut Valgas. - Valga ja Valka kohalike omavalitsuste ja Töötukassa poolt korraldatud töömessid ja ajaleht on laialt kasutatavad ja tugeva positiivse mõjuga ühise piirkonna tööturu võimalustest teadlikkuse tõstmisele. - Piirkonna töötajate ja ettevõtjate poolt kõrgelt hinnatud infokanalid	Kohalike omavalitsuste ja töötukassa poolt pakutavaid tööpakkumiste kanaleid kasutatakse ainult lihttööliste otsimiseks. Puuduvad konkreetsete meetmed, mille kaudu piirkonda tuua ja viia vastavate tööandjatega kokku spetsialiste ja oskustöölisi.
Piirkonna maine	Valga ja Valka linnad on viimastel aastatel läbi viinud ning planeerinud olulisi investeeringuid linna keskkonna parendamisesse, mille tulemusel on kohalik keskkond ja pakutavad võimalused muutunud oluliselt atraktiivsemaks.	Üleüldine teadlikus piirkonna viimaste aastate arengust ja võimalustest on madal, mistõttu on võimalikel turistidel, uutel elanikel ja ettevõtjatel piirkonnast pigem negatiivne kuvand.

9. Uuringu II osa läbiviimine

9.1. Muudatused metoodikas

Valga-Valka ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise uuringu I osa läbiviimisel esines teatavaid piiranguid (vt ptk. 4), mille tõttu lepitati valideerimiseminari Tellija ning uuringu meeskonnaga kokku muudatused metoodilises lähenemises, mis võimaldab luua laiemat ülevaadet olukorrast piirkonnas.

Üheks olulisemaks uuringu sisendiks on poolstruktureeritud intervjuud mõlema linna piiriüleste töötajate, ettevõtete ning kohalike omavalitsuste ja asutuste esindajatega. Ettevõtteid intervjuerides keskenduti uuringu esimeses osas suurtele tööandjatele, kellel juba on pikaajalised kogemused piiriülese tööjõu värbamisel. Saamaks laiemat ülevaadet piirkonna ettevõtjate ootustest, pööratakse uuringu teises osas tähelepanu ka väikestele ja keskmistele ettevõtetele ning neile tööandjatele, kellel võib olla plaanis tulevikus piiriülest tööjõudu värvata.

Lisaks ettevõtetele on plaanis uuringu teises osas rohkem tähelepanu pöörata ka erinevate asutuste ja teenusepakkujate (nt pangad) intervjuerimisele. Uuringu vastajate hulga laiendamine võimaldab välja tuua mitmesuguste oluliste asutuste seisukohti teenuste pakkumisel piirkonnas ning seeläbi kujundada terviklikum ülevaade Valga-Valka ettevõtluskeskkonnast ja piiriülese tööjõu liikumisest.

Uuringu esimese etapis ilmnesid mitmed probleemid andmete kättesaadavusega ning olemasoleva teabe võrreldavusega. Sellest tulenevalt on vajalik uuringu II osas tihedam koostöö uuringu läbiviiva meeskonna ja Tellija vahel vajalike andmete saamiseks. Samuti on soovitatav koheselt peale uuringu teise osa andmete kogumist ja esialgset analüüsi tulemuste valideerimine tellija poolt, mis tagab järelduste õigsuse ja vajadusel kiire osapoolte vahelise teabe liikumise.

9.2. Skoop ja eesmärgid

Uuringu II osa ehitatakse üles sarnaselt esimesele, mille puhul on sisu jaotatud kaheks osaks – ettevõtluskeskkond ja piiriülene tööjõuliikumine. Uuringu lõpptulemuste ja soovitude kujundamisel tuginetakse suures uuringu I osa raames kogutud teabele, kuid kogutakse ka täiendavaid andmeid ja hinnatakse vahepeal toimunud muutusi.

Uuringu II osas keskendutakse:

- Oluliste statistiliste andmete kogumisele, mida uuringu I osas ei olnud võimalik andmeomanikelt kätte saada;
- Seni kogutud statistiliste andmete uuendamisele;
- Täiendavate intervjuude läbiviimisele nende piirkonna ettevõtete ja teenusepakkujatega, kelle profiil uuringu I osa intervjuudega ei ole kaetud;
- Piirkonna ettevõtlust ja tööjõuliikumist toetavate tegevuste mõjude hindamisele. Eelkõige uuritakse nende tegevuste mõju, millega alustati 2017 lõpus või 2018 alguses ning mille mõju ei olnud uuringu I osa raames veel hinnatav;

Uuringu lõppeesmärk on tuginedes I ja II osa raames kogutud teabele anda ülevaade piirkonna ettevõtluskeskkonna ja piiriülese tööjõuliikumise tugevusest ja arenguvajadustest ning kujundada soovitud arenguvõimaluste toetamiseks.

IV OSA. LISAD

10. Lisa 1 – Intervjuudes osalejate nimekiri

Kategooria	Ametikoht	Intervjuutüüp	Intervjuu kuupäev
Valga kohalik omavalitsus	Vallavanem	Individuaalne	06.03.2018
	Asevallavanem	fookusgrupp	12.04.2018
	Ettevõtlusspetsialist	Individuaalne, fookusgrupp	06.03.2018
Valgamaa Arenguagentuur	Ettevõtluskonsultant	Fookusgrupp	06.03.2018
Töötukassa Valgamaa osakond	Osakonna juhataja	Individuaalne, fookusgrupp	13.03.2018
	Konsultant	Fookusgrupp	12.04.2018
Valgamaa Äriklubi	Valgamaa Äriklubi	Fookusgrupp	12.04.2018
Valga ettevõtte	Personalijuhataja	Individuaalne	13.04.2018
Valga ettevõtte 1	Töökoht ei kuulu avalikustamisele ⁵⁰	Fookusgrupp	12.04.2018
Valga ettevõtte 2	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Fookusgrupp	12.04.2018
Valga ettevõtte 3	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Fookusgrupp	12.04.2018
Valga piiriülene töötaja 1	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Individuaalne	09.04.2018
Valga piiriülene töötaja 2	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Individuaalne	12.04.2018
Valka kohalik omavalitsus	Vallavanem	Fookusgrupp	07.05.2018
	Asevallavanem	Individuaalne	07.03.2018
	Arendus- ja planeerimisosakonna juhataja	Individuaalne, fookusgrupp	07.05.2018
	Arendus- ja projektiosakonna juhataja	Individuaalne, fookusgrupp	07.05.2018
Valka ettevõtte 1	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Individuaalne	07.05.2018
Valka ettevõtte 2	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Fookusgrupp	07.05.2018
Valka ettevõtte 3	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Fookusgrupp	07.03.2018
Valka piiriülene töötaja 1	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Individuaalne	07.05.2018
Valka piiriülene töötaja 2	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Individuaalne	07.03.2018
Valka piiriülene töötaja 3	Töökoht ei kuulu avalikustamisele	Fookusgrupp	07.03.2018

⁵⁰ Töökohad ei kuulu avalikustamisele intervjuueeritavate soovil

11. Lisa 2 – Valga ja Valka linna ettevõtete andmed sektorite lõikes perioodil 2015-2017

Tabel 18: Valga linna ettevõtete andmed sektorite lõikes 2015.aastal

Sektor	Juriidiliste isikute arv	Käive	Ühendusesisese käibe ja ekspordi summa	Töötajate arv	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud	Keskmine aastapalk
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	13	8 854	0	8	0	718	0	0
Ehitus	64	8 703 977	76 984	418	-178 736	1 123 105	780 218	5 154
Haldus- ja abitegevused	37	1 583 281	241 151	25	-80 679	48 681	24 962	2 804
Haridus	28	352 498	0	685	0	530 397	544 292	6 235
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	118	37 338 659	9 879 603	952	-184 566	4 119 541	880 723	3 570
Info ja side	21	178 002	16 553	17	-5 708	39 466	22 749	3 774
Kinnisvaraala tegevus	47	1 940 259	9 950	29	-47 068	115 025	36 894	2 814
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	81	189 561	0	186	-34 600	72 160	83 211	1 918
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	57	1 623 927	23 726	155	-217 441	475 837	289 983	5 143
Majutus ja toitlustus	26	1 697 343	136 532	111	-2 002	238 704	163 322	3 436
Muud teenindavad tegevused	73	519 853	189 150	164	-45 914	135 454	124 264	1 692
Mäetööstus. Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	5	2 372 252	21 954	46	-927 081	-172 789	207 038	9 805
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	22	14 419 403	25 473	116	-155 946	900 648	449 911	7 613
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	21	7 208 215	0	555	-113 208	1 874 488	2 016 259	8 974
Töötlev tööstus	49	61 877 917	23 872 217	1 427	-2 556 975	4 730 144	5 015 297	7 133
Veondus ja laondus	29	13 308 969	6 342 714	226	-605 771	994 610	499 678	4 712
Teadmata	12	97 772	0	8	-5 400	11 437	5 077	2 624

Tabel 19: Valga linna ettevõtete andmed sektorite lõikes 2016.aastal

Sektor	Juriidiliste isikute arv	Käive	Ühendusesisese käibe ja ekspordi summa	Töötajate arv	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud	Keskmine aastapalk
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	14	84 552	0	8	0	567	0	0
Ehitus	69	7 804 359	242 534	356	-7 486	1 049 823	679 283	4 249
Haldus- ja abitegevused	44	1 662 758	543 700	314	0	153 596	80 373	1 402
Haridus	30	405 308	2 789	753	0	593 878	612 603	6 083
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	132	37 175 629	10 884 517	659	-131 182	4 386 764	945 399	3 930
Info ja side	24	224 030	317	20	-4 589	62 736	36 198	4 410
Kinnisvaraala tegevus	50	1 018 440	117 537	24	0	9 862	44 878	4 445
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	85	253 224	10 000	218	-4 015	101 248	103 374	1 838
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	64	1 932 403	18 958	373	-23 122	530 928	333 157	7 218
Majutus ja toitlustus	26	1 499 519	53	105	0	250 153	175 940	4 021
Muud teenindavad tegevused	77	422 644	147 217	156	-27 700	108 299	113 713	1 675
Mäetööstus. Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	5	2 465 348	41 639	45	-235 111	374 535	234 123	10 335
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	23	14 256 727	4 736	115	-383 149	876 490	399 634	6 585
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	22	7 579 556	0	584	-15 702	2 073 406	2 223 924	10 542
Töötlev tööstus	53	69 406 707	27 158 478	1 446	-2 917 253	5 279 535	5 239 853	7 407
Veondus ja laondus	34	13 137 756	3 511 056	233	-484 263	1 748 097	560 773	5 167
Teadmata	14	117 359	846	13	0	16 955	8 110	2 075

Tabel 20: Valga linna ettevõtete andmed sektorite lõikes 2017. aastal

Sektor	Juriidiliste isikute arv	Käive	Ühendusesise käibe ja ekspordi summa	Töötajate arv	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud	Keskmine aastapalk
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	17	67 080	1 350	9	0	195	0	0
Ehitus	84	8 363 875	177 781	398		1 229 644	724 510	4 938
Haldus- ja abitegevused	45	1 361 273	158 784	244	0	247 446	122 410	4 264
Haridus	32	527 123	4 368	728	0	773 304	798 647	7 448
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	152	43 313 434	15 440 566	452	-4 967	4 286 948	981 476	8 659
Info ja side	26	845 868	216 201	18	-1 610	147 011	38 905	6 131
Kinnisvaraala tegevus	53	1 077 246	84 131	25	0	130 846	38 618	3 946
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	90	247 632	12 079	348	-6 675	136 805	146 644	1 379
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	74	1 897 931	41 024	155	-2 920	539 456	329 588	6 490
Majutus ja toitlustus	29	1 652 913	3 409	138	0	280 276	195 324	3 460
Muud teenindavad tegevused	82	1 044 053	533 606	158	0	103 032	106 261	1 612
Mäetööstus.Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	5	2 455 740	53 195	46	-471 685	253 098	237 370	10 082
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	23	12 591 124	5 047	91	-18 146	371 384	399 547	8 742
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	22	8 115 597	0	576	0	2 152 434	2 302 511	10 890
Töötlev tööstus	58	76 024 140	30 937 208	1 378	-68 399	6 442 248	5 366 685	7 844
Veondus ja laondus	38	14 374 571	3 872 490	229	0	2 810 409	607 983	5 386
Teadmata	24	137 516	3 489	8	0	22 659	10 502	3 475

⁵¹
Tabel 21: Valka linna ettevõtete andmed sektorite lõikes 2015. aastal

Sektor	Käive	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	n/a	n/a	n/a	n/a
Ehitus	8 225 299	1 181 872	- 575 080	438 200
Haldus- ja abitegevused	n/a	n/a	n/a	n/a
Haridus	n/a	n/a	n/a	n/a
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	3 920 180	210 876	551 880	247 980
Info ja side	104 408	38 777	32 450	18 680
Kinnisvaraala tegevus	1 366 483	940 050	139 790	105 590
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	n/a	n/a	n/a	n/a
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	n/a	n/a	n/a	n/a
Majutus ja toitlustus	730 410	106 692	145 180	82 070
Muud teenindavad tegevused	1 426 449	1 647 914	56 850	8 830
Mäetööstus.Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	n/a	n/a	n/a	n/a
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	2 627 423	1 256 006	198 830	226 880
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	n/a	n/a	n/a	n/a
Töötlev tööstus	2 176 194	816 492	419 950	407 320
Veondus ja laondus	466 644	227 428	28 310	22 100

⁵¹ Informatsioon Valka linna ettevõtete ühendusesisese käibe ja ekspordi, töötajate arvu ja keskmise aastapalga kohta sektorite lõikes ei ole saadaval.

Tabel 22: Valka linna ettevõtete andmed 2016. aastal

Sektor	Käive	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	n/a	n/a	n/a	n/a
Ehitus	3 999 517	917 703	198 160	357 910
Haldus- ja abitegevused	27 484	n/a		530
Haridus	n/a	n/a	n/a	n/a
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	4 733 666	181 961	537 280	273 940
Info ja side	88 933	35 884	28 550	16 740
Kinnisvaraala tegevus	1 511 639	890 935	172 420	111 680
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	n/a	n/a	n/a	n/a
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	n/a	n/a	n/a	n/a
Majutus ja toitlustus	975 854	116 395	178 360	119 080
Muud teenindavad tegevused	832 838	1 476 631	117 760	20 040
Mäetööstus.Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	n/a	n/a	n/a	n/a
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	1 955 851	1 322 748	211 240	227 470
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne		n/a	80	80
Töötlev tööstus	2 818 242	663 991	403 060	457 080
Veondus ja laondus	546 636	300 966	53 460	33 140

Tabel 23: Valka linna ettevõtete andmed sektorite lõikes 2017. aastal

Sektor	Käive	Põhivara soetus	Riiklikud maksud	Tööjõumaksud
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus. Finants- ja kindlustustegevus	n/a	1 203 678	n/a	n/a
Ehitus	4 159 226	718 605	78 909	307 540
Haldus- ja abitegevused	46 618	n/a	5 970	n/a
Haridus	n/a	n/a	n/a	n/a
Hulgi- ja Jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	5 851 498	249 984	692 600	280 600
Info ja side	84 038	32 938	25 460	14 520
Kinnisvaraala tegevus	1 596 156	1 707 850	228 280	119 590
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	n/a	n/a	n/a	n/a
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	n/a	n/a	n/a	n/a
Majutus ja toitlustus	1 091 349	125 882	230 000	145 690
Muud teenindavad tegevused	1 211 519	1 562 658	208 040	28 940
Mäetööstus.Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	n/a	n/a	n/a	n/a
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	1 516 489	1 203 678	46 260	148 080
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	78 217	n/a	1 278	12 770
Töötlev tööstus	4 042 288	612 129	237 064	524 210
Veondus ja laondus	558 711	278 489	66 460	37 640